

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СКРИПНИК АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

Допускається до захисту:
к.філол.н., завідувач кафедри
англійської філології
Залужна О. О.

(підпис)

«___» _____ 2021 р.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В
СУЧАСНОМУ ДИТЯЧОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ СЕРІЇ КНИЖОК «РАКЕТА НА ЧОТИРЬОХ ЛАПАХ»
ДЖ. СТРОНГА ТА «ЧУДОВЕ ЧУДОВИСЬКО» С. ДЕРМАНСЬКОГО)

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)
перша – англійська»

Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури
(переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:

Манакін В. М., д.філол.н., професор
професор кафедри германської філології

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Скрипник А. С. Структурно-семантичні особливості оцінної лексики в сучасному дитячому літературному дискурсі (на матеріалі серії книжок «Ракета на чотирьох лапах» Дж. Стронга та «Чудове Чудовисько» С. Дерманського).

Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно). Освітня програма Англійська мова і переклад. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2021. 100 с.

Магістерську роботу присвячено вивченню структурно-семантичних особливостей оцінної лексики, способу її вираження в дитячому літературному дискурсі, на прикладі текстів англійсько- та українськомовного авторів.

Матеріал дослідження містить ситуації вираження оцінки в романах Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» та С. Дерманського «Чудове Чудовисько». Обсяг вибірки становить 435 випадків реалізації оцінного компоненту, отриманих методом суцільної вибірки з тексту Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» (193 випадки реалізації оцінки) та С. Дерманського «Чудове Чудовисько» (242 випадки реалізації оцінки).

У ході дослідження було встановлено, що оцінка може виражатися на фонетичному, морфологічному, лексико-синтаксичному мовних рівнях.

У складі поля оцінки прийнято виділяти позитивну / негативну, суб'єктивну / об'єктивну, загальнооцінні та частковооцінні значення.

Основними функціями оцінки в тексті є вираження думки автора / письменника, побудування та підтримання відносин між ним та читачем та організація дискурсу.

Ключові слова: оцінка, оцінна лексика, функції оцінної лексики, поле оцінки, контекст, дискурс, оцінний компонент.

SUMMARY

Skrypnyk A. Structural and Semantic Peculiarities of the Evaluative Vocabulary in Modern Children Literature Discourse (Based on book series «The Hundred-Mile-An-Hour Dog» by J. Strong and «Monstrous Monster» by S. Dermansky).

Specialty 035 Philology. Specialization 035.041 Germanic Languages and Literatures (translation included). Educational Programme English Language and Translation. Vasyl' Stus Donetsk National University, 2021. 100 p.

The Master's research paper is devoted to the study of structural and semantic features of evaluative vocabulary, the way of their expression in children's literary discourse in English and Ukrainian-language literary works.

The research material contains situations of expression of assessment in J. Strong's book «The Hundred-Mile-An-Hour Dog» (193 cases of evaluation) and in S. Dermansky's book «Monstrous Monster» (242 cases of evaluation). The sample size comprises in total 435 units of evaluation.

During the study it was found that the assessment can be expressed at the phonetic, morphological, lexical-syntactic language levels.

The evaluation field includes positive / negative, subjective / objective, general and partial evaluations.

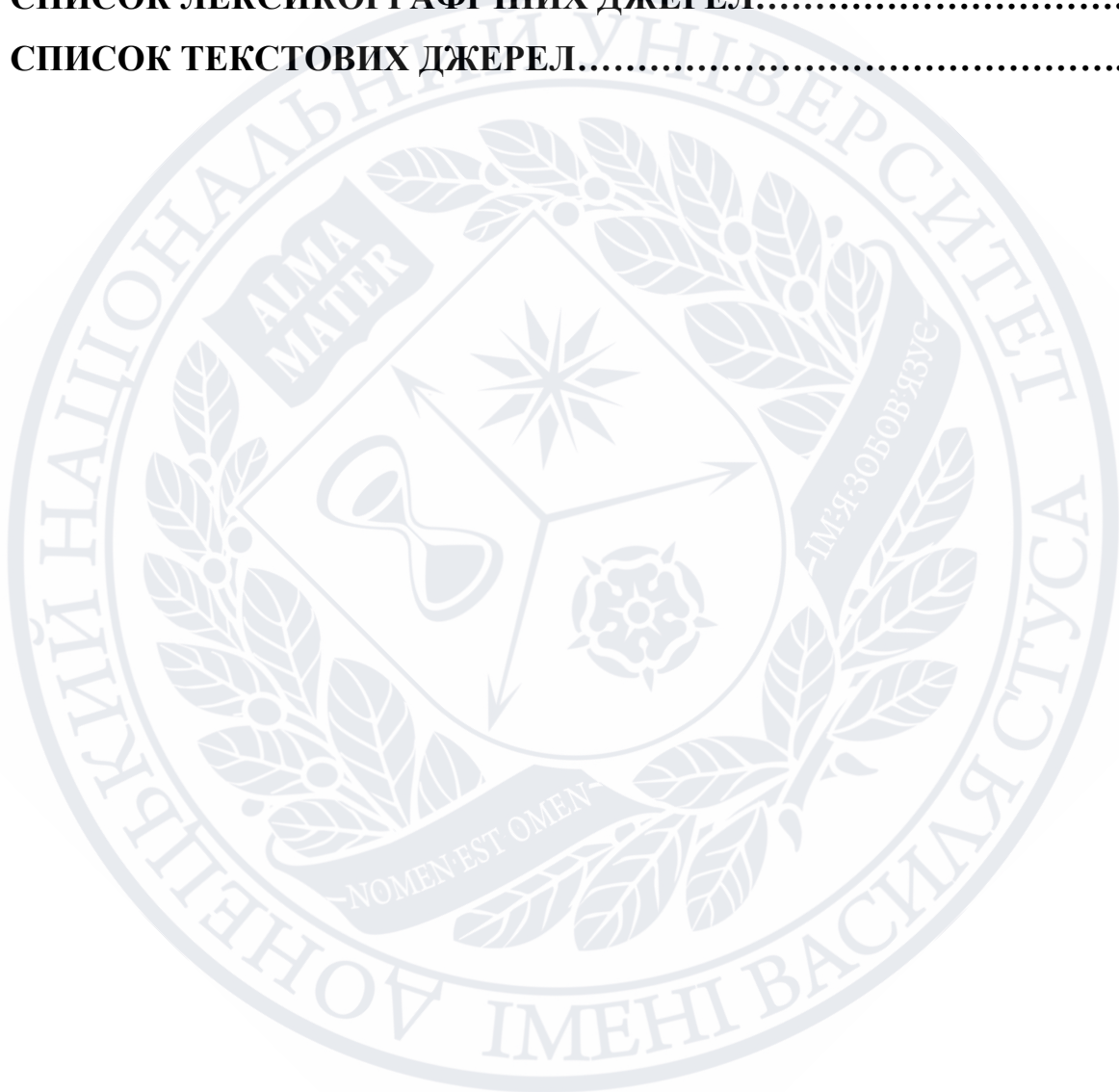
The main functions of evaluation in the text are: expressing the opinion of the author / writer, building and maintaining the relationship between him and the reader and the organization of discourse.

Key words: evaluation, evaluation vocabulary, functions of evaluation vocabulary, evaluation field, context, discourse, evaluation component.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В ДИТЯЧОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ.....	10
1.1 Поняття дитячого літературного дискурсу та його основні характеристики.....	10
1.2 Казка як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	17
1.3 Специфічні риси оцінної лексики.....	24
Висновки до розділу.....	31
РОЗДІЛ 2 СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В СЕРІЇ КНИЖОК ДЖ. СТРОНГА «РАКЕТА НА ЧОТИРЬОХ ЛАПАХ» ТА С. ДЕРМАНСЬКОГО «ЧУДОВЕ ЧУДОВИСЬКО».....	33
2.1 Методи та аналізи вивчення семантичних зв'язків у тексті.....	33
2.1.1 Особливості лексико-семантичного поля в системі семантичних відносин.....	35
2.1.2 Різновиди класифікацій оцінок та їх видів у текстах «Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько».....	36
2.1.3 Вираження оцінної лексики семантичними мовними одиницями.....	44
2.2 Функційне призначення семантичних особливостей оцінної лексики.....	51
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3 СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В СЕРІЇ КНИЖОК ДЖ. СТРОНГА «РАКЕТА НА ЧОТИРЬОХ ЛАПАХ» ТА С. ДЕРМАНСЬКОГО «ЧУДОВЕ ЧУДОВИСЬКО».....	63
3.1 Структурний розподіл засобів вираження оцінки за фонетичним, морфологічним та лексико-синтаксичними рівнями.....	63

3.2 Функційне призначення засобів вираження оцінки за рівнями мови.....	72
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	92
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	100

ВСТУП

Дитячий літературний дискурс досліджувався такими вченими, як І. Арзамасцева [2], В. Братко [10], О. Гарачковська [14], О. Сорокотенко [48], Н. Тихолоз [52] та ін. До автора дитячої книги завжди ставили надзвичайно високі вимоги, і саме тому особливої ваги набуває його вміння проаналізувати світ на рівні дитячого сприйняття.

Процес відокремлення літератури для дітей від інших художніх жанрів, а також літератури навчальної, був доволі довгим та складним. Лінгвістичне вивчення мовних особливостей літератури для дітей є периферійним явищем, через певну обмеженість кількості ґрунтовних досліджень в галузі. Мова дитячого дискурсу позначена певною специфікою, в основі якої лежить інформаційна та емоційна насиченість, яскравість та простота образів, своєрідність композиції та сюжету, поєднання повчального та художнього компонентів [2, с. 4–6].

Питання специфіки мови дитячого дискурсу неодноразово було приводом суперечок науковців. Так, І. Арзамасцева зазначає, що ще в середині ХХ ст. розуміли: для дітей треба писати інакше, ніж для дорослих. Водночас завжди були ті, хто, спираючись на загальновизнані закони мистецтва, заперечував специфічні риси літератури для дітей. І. Арзамасцева також стверджує, що специфічність літератури для дітей насамперед зумовлена віком читача. Чим менший вік читача, тим яскравіше виявлені своєрідні риси, за якими можна визначити, що текст написаний для дітей. І, навпаки, коли читач дорослішає, зникають специфічні риси дитячого віку, змінюється література для дітей [2, с. 10–11].

Актуальність теми. Актуальність наукової розвідки зумовлена необхідністю дослідження засобів вираження оцінки на різних мовних рівнях, її семантичних та сткруктурних особливостей на матеріалі дитячого літературного дискурсу у зіставному аспекті на матеріалі англійсько- та українськомовного

текстів для визначення спільних та відмінних рис її вираження в двох лінгвокультурах.

Мета дослідження полягає в проведенні аналізу структурно-семантичних особливостей оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі на матеріалі серії казок О. Дерманського «Чудове Чудовисько» та Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» на засадах зіставлення аналізованих літературних творів, що представляють далекоспоріднені лінгвокультури – англійську та українську.

Завдання дослідження:

- 1) узагальнити та окреслити поняття дитячого дискурсу та його основну характеристику;
- 2) схарактеризувати казку як об'єкт лінгвістичного дослідження;
- 3) визначити поняття оцінної лексики та її специфіку;
- 4) з'ясувати структуру оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі;
- 5) класифікувати структурні особливості оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі;
- 6) провести аналіз семантичних особливостей оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі;
- 7) визначити та класифікувати семантичні особливості оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі.
- 8) зіставити засоби вираження оцінки в романах Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» та С. Дерманського «Чудове Чудовисько».
- 9) проаналізувати функційні особливості оцінної лексики в зазначених текстах.
- 10) провести кількісні підрахунки вираження оцінки в романах Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» та С. Дерманського «Чудове Чудовисько».

Об'єкт дослідження – оцінні мовні одиниці, представлені в дитячих літературних текстах Дж. Стронга «Ракета на чотирьох лапах» та О. Дерманського «Чудове Чудовисько».

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості оцінної лексики в сучасному дитячому літературному дискурсі на основі зіставлення двох лінгвокультур – англійської та української.

Методи дослідження: *описовий метод*, що слугує для систематизованого представлення емпіричного матеріалу дослідження; *порівняльний метод*, в ході якого зіставляються та досліджуються дві неспоріднені лінгвокультури – англійська та українська; *дефініційний метод*, який використовується для співвідношення окремих лексичних одиниць за їх словниковим тлумаченням; *метод компонентного аналізу*, в ході якого виокремлюється оцінні семи; *дистрибутивний метод* для дослідження оцінного компонента на основі оточення окремих одиниць в тексті; *метод кількісного аналізу* для встановлення чисельності вираження оцінної лексики на різних мовних рівнях.

Матеріалом дослідження є емпіричний корпус, який складається з 435 одиниць, отриманих методом суцільної вибірки з тексту Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» (193 випадки реалізації оцінки) та О. Дерманського «Чудове Чудовисько» (242 випадки реалізації оцінки).

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження викладено на 3 конференціях, зокрема на IX Міжнародній студентській Інтернет-конференції «Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти» (1–7 квітня 2021 р., м. Кам'янець-Подільський), Міжвузівській науковій студентській конференції «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (12–13 квітня 2021 р., м. Вінниця) та Міжнародній науковій конференції «Література для дітей та юнацтва в Україні: 1991-2021 рр.» (24–25 червня 2021 р., м. Львів).

Публікації. Основні положення магістерської роботи відбито в 3 публікаціях: тезах конференції Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (квітень 2021 р.), тезах в збірнику Міжвузівської наукової студентської конференції (квітень 2021 р.) та тезах в збірнику

Міжнародної наукової конференції «Література для дітей та юнацтва в Україні: 1991-2021 рр.» (червень 2021 р.).

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, висновків, списку використаної літератури (93 наукові джерела українською, російською, англійською мовами), списку лексикографічних джерел (11 позицій), джерел текстового матеріалу (2 позиції). Загальний обсяг роботи складає 101 сторінку. Основний текст дослідження викладено на 86 сторінках.

У *Вступі* подано актуальність дослідження, розкрито мету, завдання роботи, окреслено емпіричний матеріал, об'єкт, предмет та методи дослідження, подано відомості щодо апробації результатів роботи та публікації, описано структуру магістерської роботи.

Перший розділ розкриває теоретичні засади структурно-семантичних особливостей оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі.

Другий розділ містить аналіз семантичних особливостей оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі.

У *третьому розділі* подано структурні особливості оцінної лексики в дитячому літературному дискурсі.

У *висновках* підбито підсумки проведеного аналізу оцінної лексики в літературних текстах неблизькопоріднених лінгвокультур.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В ДИТЯЧОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Поняття дитячого дискурсу та його основні характеристики

Підвалини вивчення дискурсу, як беззаперечної складової науки про мову, закладалися впродовж кінця ХХ-го ст. Крім того, саме протягом цього періоду вчені почали урізноманітнювати свої підходи до вивчення дитячої літератури. Ще в 80 рр. 20-го ст. ефективність дитячих текстів з точки зору функціонально-комунікативного аспекту, почала осмислюватися науковцями [70; 71; 80; 87].

Так, на думку З. Шавіт, яка займалася переважно вивченням методів та засобів семіотики, тобто властивостей знаків та знакових систем у мові дитячих літературних текстів, вважала, що недостатня кількість ілюстрацій, як складової семіотичного рівня книжки, погіршувала розуміння тексту дитиною [87, с. 114].

П. Хант дотримується думки про доцільність використання теорій вивчення інших літературних жанрів для осмислення дитячої літератури. Саме він вводить поняття дитячої критики та наполягає на необхідності розуміння дитиною казки на психологічному, особистісному та освітньому рівнях [70, с. 16–17].

П. Нодельман у своїй роботі «Прихований дорослий: визначення дитячої літератури» стверджує: щоб розуміти дитячу літературу, її потрібно читати. Вчений наголошує на свідомій реакції особистості на текст. Звідси, як пояснює Нодельман, читання дитячої літератури – це, перш за все, свідомо реакція дорослих на текст. Звідси дорослі, які «справді хочуть зрозуміти історії чи поезії, написані для дітей, мусять запитати себе не тільки чи текст приємний, цікавий, чи сприяє критичному мисленню, але також що є особливого в текстах дитячої літератури» [80, с. 76].

Деякі науковці відрізняють поняття дитячої літератури та літератури для дітей. Так, англійська дослідниця К.–Л. Оберстейн стверджує, що дитяча література є категорією книжок, існування яких залежить від відносин з конкретною читацькою аудиторією – дитячою [75, с. 16–17].

Література для дітей є, на сьогоднішній момент, складним диференційованим багатокомпонентним поняттям. Її називають також просто: дитячою літературою; літературою, орієнтованою на дітей; літературою для дітей дошкільного / шкільного / підліткового віку. Часто, така література має вікові обмеження, наприклад 6+, 12+ тощо. Це зумовлено тим, що вікова періодизація визначає рамки написання твору автором. Наприклад, у літературному доробку для дитини 6-7 років буде ще багато картинок, різноманітних ілюстрацій, текст не буде нести складної природи, відсутніми будуть й складні лексичні та граматичні конструкції мови [62, с. 4].

Для дітей старшого віку літературні твори набувають дещо іншого значення. Підліток 12–13 років вже цілком може досягнути твір за обсягом 100–200 сторінок, який не матиме великого різноманіття картинок, не буде написаний великим та розмальованим текстом. Сюжет твору відіграватиме тут вирішальну роль – він має стосуватися світосприйняття дитини та відповідати рівню розумового та психічного розвитку [63, с. 7].

Таким чином, поняття «література для дітей» переважно позиціонується як явище, спричинене нашою повсякденною реальністю (суспільними нормами, цінностями, уявленнями про соціальну стратифікацію та ін.), фактично термінологічно розмите та окреслене зазвичай у педагогічному ракурсі.

Дитяча література є ідеальною, віртуальною за своєю природою та виступає специфічним механізмом формування культурно-обумовлених сценаріїв поведінки людини та формою їх засвоєння, як і кожен мистецький витвір. На думку Е. Огар, дитяча література є важливим компонентом власне літератури кожного народу, як відображення його культури та сприйняття світу. Саме

дитяча література залишається тим ключем, джерелом неоднозначності, грайливості, неупередженості, який може передаватися та передається з покоління в покоління [41, с. 138–140].

Канадський вчений М. Райнер дотримується думки, що література для дітей – це будь-які художні, публіцистичні, науково-популярні твори, написані для молодшого покоління. Він у своїй науковій розвідці «Дискурси дитячої літератури в Канаді» наголошує на свідомому сприйнятті читачем прихованого сенсу літературного тексту як ключу до його розуміння [84, с. 6].

Чіткого і загальновизнаного визначення «дискурсу», що охоплює всі випадки його вживання, не існує. Дискурс отримав більш широке визначення, адже він є, безсумнівно, текстом, який складається, більшою мірою, з комунікативних компонентів мови, які поєднані між собою в єдине цілісне утворення та знаходяться у постійному зв'язку. Це утворення несе один смисл та сприймається як одне цілісне лінгвістичне поняття [3, с. 136–137].

Одним із найстаріших типів дискурсу є літературний. Його виокремлює в своїй книзі Я. Ренкема. Науковець притримується думки про необхідність індивідуалізації художнього тексту, відходження від загально прийнятих канонів та врахування індивідуальної манери написання автора. Останнє є важливим компонентом успішного написання дитячого літературного тексту [85, с. 14–16]. Багатозначність терміну «дискурс» та його вживання в різних галузях гуманітарного знання спричинили різноманітні підходи до трактування значення та сутності цього поняття. У сучасній лінгвістиці дискурс трактується неоднозначно [7, с. 11–14].

Згідно думки Дж. Ліча, текст реалізується в повідомленні, за допомогою якого здійснюється дискурс: «discourse by means of message by means of text».

Таким чином, постають два ряди лінгвістичних понять: речення та текст відходять до першого, а до другого, відповідно, – вислів і дискурс. Якщо взяти до уваги, що перший належить до рівня мови, а другий – мовного спілкування, то

подібне розмежування набуває сенсу і виявляється методологічно корисним [73, с. 59].

Можна виокремити декілька підходів до визначення дискурсу. Комунікативний (функціональний) підхід трактує дискурс як вербальне спілкування (мова, вживання, функціонування мови), як діалог, як бесіду, тобто тип діалогічного висловлювання, як мову з точки зору мовця на противагу оповіданню, що не враховує такої позиції. Структурно-синтаксичний підхід вважає дискурс фрагментом тексту, тобто утворенням вище рівня пропозиції (надфразова єдність, складне синтаксичне ціле, абзац) [3, с. 5–11].

Дискурс може означати наявність двох та більше пропозицій, які контекстуально перебувають в поєднанні за смыслом, при цьому зв'язність розглядається як одна з глобальних дефініцій дискурсу. Структурно-стилістичним підходом передбачено те, що дискурс є нетекстовою організацією розмовної мови, яка характеризується недифенційованою (дещо розмитою) структурою з відповідними її елементами, пануванням асоціативних зв'язків, спонтанністю, ситуативністю, високою контекстністю та стилістичною специфікою. Специфіка дискурсу відрізняє його від тексту та інших лінгвістичних одиниць в значенні його смислу [42, с. 3–4].

У соціально-прагматичному підході зазначається, що дискурс як текст, занурений у живу ситуацію спілкування, в життя, чи як соціальний або поняттєво обмежений тип висловлювань, представлений у вигляді особливої соціальної складової будь-якого літературного доробку, який несе свою ідею та має власну диференційовану структуру. Зазначена класифікація дає змогу зрозуміти, що природа дискурсу є складною та неоднозначною: одна його сторона звертається до прагматики і типових ситуацій спілкування. Друга сторона стосується мозкового сприйняття читачів або учасників мовлення, відображення тексту в їхній свідомості. Третя сторона природи дискурсу відноситься, безпосередньо, до самого тексту [76, с. 275–277].

Т. ван Дейк зазначав, що термін «дискурс» може вживатись у наступних значеннях:

- у широкому розумінні дискурс може бути письмовим, мовленнєвим, а також мати вербальну й невербальну складову;
- у вузькому значенні дискурс – це письмовий або мовленнєвий вербальний продукт комунікативної дії;
- дискурс як конкретна розмова завжди пов'язаний з конкретними умовами й контекстом;
- дискурс як тип розмови пов'язаний з типами вербальної продукції, а не з конкретними комунікативними діями;
- дискурс як жанр, зокрема, науковий дискурс, політичний дискурс та ін.;
- дискурс як узагальнене уявлення про певний історичний період, культуру та спільноту [18, с. 7–13].

Дитячий дискурс відрізняється дещо спрощеною знаковою системою, в подібній літературі немає хаотичності, вона зазвичай послідовна та містить однозначний сюжет. Автори дитячої літератури звертаються до свідомості дитини, яка має сама упізнати сторону добра або зла, світлого або темного в певному літературному доробку. Таким чином, автор ніби підштовхує дитину до роздумів про вічне, про те, що існує та буде існувати не тільки в казках, але й в реальному світі [82, с. 88–89].

Не можна не підкреслити той факт, що автор будь-якого дитячого твору нерідко схиляє маленького читача до певного літературного героя. «Представник добра» та «представник зла» явно відстежуються в кожній дитячій казці. Інколи відбувається ще й так, що природа героя помітна не одразу, а справжнє його обличчя показується лиш з плином часу, ближче до кульмінації та розв'язки твору [82, с. 96–97].

Специфіка дитячого дискурсу відзначається на текстуальних та контекстуальних рівнях. Автор націлений на те, щоб дитина правильно зрозуміла

посил та ідею казки, а також на те, аби текст його літературного доробку не виявився заважким та від того нецікавий юному читачеві. Кожний літературний доробок має повідомляти дитині певну інформацію, яка має бути нею правильно сприйнята та осмислена [2, с. 353–354]. Тексти для дітей мають відповідати багатьом критеріям, що вже описані вище та будуть детальніше роз'яснені нижче.

Своєрідність дитячого дискурсу полягає в таких аспектах:

- образність;
- доступність лексики та сприймання;
- врахування вікових особливостей дітей;
- дидактичні мотиви – повчальність;
- емоційність – особлива інтонація;
- яскравість – ілюстративний матеріал;
- пісенність творів;
- звуконаслідування;
- оптимістичність;
- драматизм, однак, без трагізму [2, с. 360–367].

Вік дитини грає надзвичайно важливу роль. Кожен літературний твір має відноситися до певного вікового діапазону. Не можна уявити, що дитина 5 років буде читати твір, призначений для дітей від 11 років. Такий літературний доробок не буде для неї ані цікавим, ані достатньо зрозумілим з точки зору насиченості мови [72, с. 9–10].

Повчальність літературного твору є не менш важливим критерієм в своєрідності дитячого дискурсу. Згідно думки Якобса та Туннеля, авторів книжки «Дитяча література. Коротко», будь-яка казка має на меті чомусь навчити дитину, привити їй певні соціальні норми, установки моралі тощо [72, с. 3].

Інтонаційність, емоційність літературного твору робить його цікавішим та ближчим до своєрідного сприйняття світу дитиною. Емоції, виражені в

літературному доробку, допомагають маленькому читачу краще зрозуміти сенс казки або твору, його героїв та їхню природу, сутність, налаштованість тощо.

Дитині завжди легше сприймати написану інформацію, яка доповнена ілюстраціями, картинками. Вони допомагають дитині краще зрозуміти написане, осмислити зовнішність головних героїв. Для маленьких дітей, особливо – дошкільнят, картинки грають ще й смислову роль, адже текст інколи видається для них заважким. За допомогою ілюстрацій, маленький читач може спостерігати за розвитком сюжету, а також розрізняти головних та другорядних героїв, спостерігати за їх взаємодією у процесі читання [68, с. 5–6].

Хоч і для дітей більш старшого, ніж дошкільний, віку, картинки доречні, але вони вже не відіграють такого важливого смислового значення для підлітка. Образного мислення дитини, починаючи з 11-12 років цілком достатньо, аби зрозуміти написане без супроводу додаткових ілюстрацій. Тож, вони залишаються цілком у владі автора та його особистому бажанні «розбавити» текст додатковим художньо-ілюстративним супроводом [42, с. 9].

Присутність пісень та мелодійного звучання роблять літературний твір милозвучнішим, привчають дитину до мистецтва та віршоскладання. Звуконаслідування в літературних творах допомагає дитині розширити свій кругозір (наприклад, жаба говорить «ква-ква», кінь – «і-го-го» тощо). Таким чином, юна особистість вивчає звуки живої природи, голоси тварин [36, с. 3–4].

Будь-який твір, призначений для дитини, має бути оптимістичним. Це зумовлено необхідністю показати маленькому читачеві факт перемоги добра над злом, хорошого над поганим, світлого над темним. Це також прививає дитині розуміння того, що все закінчиться добре та кожна історія має оптимістичний, радісний кінець.

Загострення, напруженість дійства, яке відбувається в літературному творі – необхідна риса дитячого дискурсу. Казка, наприклад, має містити в собі певний завиток сюжету, контрольну верхню точку, так звану кульмінацію, яка має на

меті представлення читачеві основного задуму автора, головного етапу розгортання сюжету. А далі, дитині надається подальша змога вирішити, який герой буде для неї на світлому боці, а який – відійде на сторону зла [70, с. 75–76].

1.2 Казка як об'єкт лінгвістичного дослідження

У дослідженнях, присвячених дискурсивному аналізу, «казковий дискурс» визначається по-різному, що пов'язано з багатозначністю та складністю самого поняття «дискурс», що неодноразово відзначали дослідники, та прагматичними установками авторів. Відповідно, казковий дискурс розуміється дещо спрощено, як складова культурно-етнічної ідентифікації. Крім того, казковий дискурс інтерпретують як активне середовище реалізації специфічних параметрів категорії казковості, які вербалізуються на різних рівнях мовної структури [52, с. 22].

Казковий дискурс поєднує в собі смислові забарвлення, які формують його семантичний потенціал, впливаючи на смислові компоненти та специфікуючи дискурсивні ситуації. Смислові компоненти є елементами інформаційної системи, що включає відомості про потенційно можливі казкові ситуації [52, с. 25].

Л. Гальда в своїй роботі, присвяченій розумінню дитячої літератури з точки зору дорослого, розглядає героїв літературного тексту казки з психологічної точки зору. Він виокремлює тип темпераменту окремого персонажа, який може подобатися дитині за рахунок своєї подібності до її темпераменту [68, с. 7–11].

Літературна казка йде шляхом створення індивідуалізованих образів, і тому на перший план виходить портретна характеристика персонажів. Одна із рис літературної казки – відображення в ній «прикмет часу», що виявляється в лінгвістичній актуалізації гендерних концептів [48, с. 21–22].

Казка є фольклорним розповідним твором про вигадані, а доволі часто фантастичні події, які відбуваються з людиною або твариною. Варто також

зазначити, що казка є та залишається елементом народної творчості. Це означає, що вона може відображати побутове, релігійне, соціальне життя певного народу, давати широку характеристику її культурі та традиціям. Як жанр фольклору, казка тісно пов'язана з легендами та іншою народною творчістю – переказами, оповідями, оповіданнями [28, с. 69–70].

Історичні казки заслуговують окремої уваги, адже вони містять у собі не тільки притаманні класичним казкам риси, такі як наявність фантастичних подій, структурованість, протиставлення добра та зла, а ще й містять у собі віддзеркалення певного історичного часу, в якому ці герої проживали та відтворювали події казки. Історичні казки беззаперечно відображають більш чітко та сформоване уявлення про риси певного народу, вони є чудовою альтернативою простим вигаданим казкам, коли ми хочемо привити дитині жагу до історичних подій. Варто відмітити й беззаперечну реалістичність історичних казок, хоч вони й дуже часто містять в собі додатки та певні редагування від ініціативи, власне кажучи, самого автора [45, с. 139–140].

Будь-яка казка складається з зачину, основної частини (інколи – кульмінації) та розв'язки (або кінцівки). Окрім типової структури, казка характерна й іншими, зокрема, лінгвістичними рисами – відсутність складних граматичних та лексичних конструкцій (особливо характерна ознака дитячої літератури), наявність епітетів при відсутності детальних описів побуту та природних явищ тощо. Основною рисою дитячої казки є орієнтованість на щасливу кінцівку, адже, саме оптимістичний світогляд має передаватися юному читачеві [45, с. 59].

Будь-яка казка містить на меті не тільки розважальну функцію, а ще й має бути естетично привабливою, пізнавальною та розвиваючою для самої дитини. Дуже важливим залишається виховний аспект казки, адже вона покликана збудити в дитини емоції справедливості, поваги, честі та привити певні соціальні норми. Не дарма автори спеціально підкреслюють підлість та злобу головних антигероїв, які майже завжди викликають у дитини відразу та відторгнення.

Маленькому читачеві стає шкода позитивних героїв, з якими, по доволі типовій задумці авторів, часто стаються неприємності через пакості поганців казки [45, с. 56–57].

Найбільш чітко ми можемо розрізнити літературні та народні казки. Так звані казки народів світу дуже контрастно відрізняються своїми соціально-побутовими умовами та звичаями, які, як загально відомо, майже завжди в них зображені [16, с. 39].

Оригінальність казки залишається за автором, який обирає головних героїв та зображує світ, в якому вони існують. Дуже часто, автори допомагають юним читачам розширити їхню уяву та сприйняття навколишнього світу через зображених у казці фантастичних, неймовірних та нереальних персонажів.

Казка є найпопулярнішим видом дитячої літератури. Тривала історія становлення та розвитку казки спричинила багато змін цього жанру та нестабільність його меж. Казка може мати форму роману: «Пригоди Тома Соєра» М. Твена; епічного твору: «Соловей та троянда» О. Уайльда; поеми: «Полювання на Снарка» Л. Керолла та ін.

Виокремлюють такі ознаки казки:

- наявність розповіді;
- установка на розважальний ефект;
- специфічна форма побудови;
- стійка поетика: певні композиційні прийоми – зачин, кінцівка, наявність структурних одиниць та ін. [52, с. 24–25].

Англійськомовні казки поділяються на авторські та народні. Головною характеристикою казки є її неправдоподібність. У творах цього жанру не завжди є фантастичні персонажі, проте в казці завжди присутній елемент надзвичайності, що є видуманим.

Ґрунтування англійської казки на фольклорних традиціях країни, прагнення авторів дотримуватися канонів та формул твору, створюючи при цьому власні

авторські традиції написання, роблять твір оригінальним і неповторним у своєму роді робить можливим об'єднання авторської та народної казки в один літературний жанр *fairytale* 'казка' [16, с. 40–41].

Не варто забувати про особливу мету казки як літературного твору – повчальність. Навіть казки історичного жанру можуть нести в собі повчальну мету, описуючи певне життєве явище та можливості його вирішення головними героями твору. Реалії життя персонажів можуть бути описані досить таки специфічно, з урахуванням часу та місця їх проживання.

Структурно було виокремлено: установку на вимисел, що є цікавою прозорим натяком – алегорією – на конкретне життєве явище, що усвідомлюється виконавцем та слухачем; розважальністю, яка є дуже хиткою умовою, оскільки казка розказана не для розваги, а з дидактичною та повчальною метою, перетворюючись у чисту легенду, повчання і часто набуваючи при цьому навіть нових особливостей побудови [52, с. 27–28].

Щодо жанрових особливостей, казка виходить за межі традиційного для науки про народну творчість поняття жанру. Це окремий та специфічний масив, що об'єднує в собі різнохарактерні художні, композиційні та жанрові особливості. Даючи ознаки казки, В. Пропп зазначав, що казка «визнається жанром оповіді» та «казка вважається вигадкою» [44, с. 32]. Мотиви та сюжети багатьох казок настільки віддалені від нас, що відшукати певні їх ритуально-звичаєві підтвердження часто буває майже неможливо. Визначаючи належність до казки різних за структурою сюжетів, вчені роблять висновок про те, що всяка традиційна розповідь, яка втрачала достовірність та не заслуговувала серйозної уваги, претендувала на зневажливе означення словом «казка» або «байка», що мало таке саме значення, як сьогодні «говорильня». Як результат, під поняттям казки або байки побутує багато різнопланового матеріалу за походженням та за структурно-композиційними особливостями [44, с. 12–13].

Літературна казка як жанровий різновид, основою виникнення якого є народно-казковий епос, – це оригінальне, самобутнє та унікальне у світовій літературній традиції явище загалом. Письменники-казкарі зуміли зробити неможливе: залишаючись митцями свого часу, вірними вимогам своєї епохи, вони створили образи, що живуть у віках, та сюжети, що не втомлюється перечитувати різновікова мільйонна аудиторія. В термінах сучасного літературознавства казка вважається прикладом подвійного кодування (термін Ч. Дженкса), тобто її текст закодований на різні рівні прочитання, у відповідності до «горизонтів очікування» читача та його інтерпретаційних спроможностей [34, с. 76–77].

Зазначається, що в сучасному літературознавстві найбільш прийнятною є наступна теорія розвитку казкового жанру: міф → фольклорна казка → літературна казка. Так, за Н. Фраєм, казка стала першим жанром, що ознаменував перехід від міфологічної свідомості до власне літературної: міф втратив свій світоглядний синкретизм і сакрально-магічний ареол, трансформуючись у казку, покликану не впливати на описаний у ній всесвіт, а розважати читача [56, с. 110–111].

Більшість літературних казок обмежуються лише наявністю певних структурних компонентів. У загальноприйнятих межах фольклористичного підходу, структуралістським підходом передбачено виявлення структурних компонентів фольклорної казки як жанру.

В. Пропп, який займався дослідженням структури чарівної казки, зокрема, виділенням та співвідношенням постійних елементів в її композиції, довів те, що до таких елементів належать функції дійових осіб (тридцять одна) і набір ролей казкових персонажів (сім). У цілому В. Пропп розробив дві структурні моделі і дав два визначення чарівної казки: оповідь, в якій беруть участь семеро персонажів, та твір з обмеженим переліком функцій та певним порядком їх слідування [45, с. 21–23].

Деякі вчені запропонували власну систему казкових мотивів у вигляді предикатно-актантної системи, в основі якої лежать архетипічні мотиви, виділені Є. Мелетинським. Вчений під поняттям архетипічний мотив має на увазі «певний мікросюжет, що містить предикат (дію), суб'єкта, об'єкта і несе більш-менш самостійний і достатньо глибинний зміст». Переважна більшість мотивів у системі містять такі складові, як персонаж 1, персонаж 2 (найчастіше – суб'єкт та об'єкт дії, що беруть участь у реалізації основної дії мотиву), образ дії (спосіб реалізації дії) та умова (причинно-наслідкові зв'язки між двома предикатами). Варто відзначити, що структуралістський підхід сфокусований на елементах розповіді, які залишаються незмінними, залишаючи поза увагою соціально-історичні аспекти й культурний контекст функціонування казки, а також різносортні складові форми й змісту казок [38, с. 15–17].

Символізм казок – це основний предмет аналізу психоаналітичного підходу. Казки для послідовників психологічної школи К. Юнга представляють архетипові психологічні феномени, слугуючи для вираження психічних процесів колективного несвідомого. З точки зору психології, у більшості казок, як літературних творів, зображене те несвідоме, яке вони покликані виражати. Стисла та проста форма казки лише допомагає в цьому [59, с. 341–342].

Представники соціоісторичного підходу вивчають соціокультурні цілі виникнення казок у певних середовищах. Зокрема, доведено, що казки є відображенням соціального порядку певної історичної епохи, вони символізують прагнення й потреби членів племені, громади та суспільства загалом, в цілому. Цілісне зображення побуту головних персонажів казок допомагають нам краще зрозуміти сам сюжет та направленість казки [34, с. 77].

Казки виникли в певний історичний момент і пройшли через наступні епохи в незмінному вигляді. Крім того, значення фольклорних казок модифікувалося протягом періоду їх існування під впливом соціокультурних контекстів. Прообразом, першоосновою та внутрішньою формою літературної казки є

народна казка, від якої вона перейняла головні принципи структурної організації, відповідні схеми моделювання сюжету, образи та ін. Безумовно, саме взаємодія народно-казкових та авторсько-творчих елементів у архітектоніці літературної казки є причиною перманентного розвитку її жанрової матриці. Тому історичне становлення літературної казки цілком зумовлене її взаємодією з народною казкою [34, с. 78–79].

Виокремлюються наступні еволюційні етапи розвитку літературної казки:

1. Фольклористична казка (термін Л. Брауде) чи літературний переказ – писемна форма побутування народної казки, її стилістична модифікація, при якій її внутрішня форма та зміст залишаються сталими, а змінюється лише зовнішня форма.

2. Літературна обробка – більш високе, дещо літературно-книжне оформлення твору, домінує авторський індивідуальний стиль, змінюється не лише зовнішня форма, але й частково зміст. Письменник дотримується сюжету, послідовності подій та кола персонажів народної казки, однак передає це літературно-художньою формою, орієнтуючись на свій смак та естетичне чуття. Казка як літературний жанр надає змогу письменнику додати щось неупереджене та своє, аби зробити свій твір більш оригінальним на прийнятним дітьми певного віку. Письменник-казкар художньо збагачує фольклорну казку, тому що автор вводить у її структуру описи природи, ліричні відступи, портрети та душевні настрої головних героїв, їхню психологічну характеристику, повсякденне життя та побут, звичаї тощо. Водночас, переказуючи, письменник наділяє традиційні, добре відомі усім сюжети, новим емоційним забарвленням, смисловим навантаженням, що наближує їх до сучасності. Сюжет, манера оповіді та смислове навантаження казки залежні від волі автора, який, не пориваючи з народною традицією, все-таки має достатньо творчої волі в інтерпретації матеріалу, підкорюючи його своїм творчим та естетичним переконанням.

3. Літературна казка із суто авторською сюжетно-образною системою (або, іншими словами, власне-літературна казка): головний акцент зроблено на оригінальному авторському сюжеті, цілковитий відхід від зовнішньої форми й змісту фольклорного жанру. Тож жанрова матриця літературної казки перебуває в постійній динаміці, зумовленій складною взаємодією народно-казкової традиції та авторського вимислу.

Зокрема, з-поміж ознак фольклорної казки, що переносяться в літературну без змін або модифікуються згідно із замислом письменника, дослідники окреслюють епічність, оповідний характер: в основу казок покладено розповідь про вигадані, фантастичні події і явища, що сприймаються як реальні. Дитина може сприймати казку як зображення реальних подій, особливо при включенні автором певних фантастичних подій та персонажів у свій літературний доробок. У свою чергу, фольклорні казки теж характеризуються традиційністю структури та композиційних елементів (зачини, кінцівки), контрастним групуванням дійових осіб, відсутністю розгорнутих описів природи та побуту [34, с. 82–85].

Їхні сюжети є багатоепізодними, з драматичним розвитком подій, дія зосереджена на героєві та щасливому закінченні – перемозі добра над злом. Оптимістичний настрій казки, як вже було вище зазначено, є вагомим чинним формування в маленького читача правильного для його віку світогляду.

Вагомою ознакою народної казки є її багатфункціональність, зокрема, функціональна палітра казок надзвичайно розмаїта, в якій поєднуються соціально-виховні, естетичні, моральні, розважальні, пізнавальні та інші функції. [34, с. 88–89].

1.3 Специфічні риси оцінної лексики

Оцінка є логічним результатом процесу оцінювання. Найвагомішою особливістю будь-якої оцінки є обов'язкова присутність у ній суб'єктивного фактору, який завжди взаємодіє з об'єктивним. Оцінка міститься всюди, де

відбувається зіткнення суб'єкта пізнання з об'єктивним світом. Оцінка в якості мовної категорії, заснована на принципах лінгвістики, в мові реалізується за допомогою різних лінгвістичних засобів – морфологічних, лексичних та синтаксичних, узагальненого упередженого та неупередженого ставлення до конкретних подій, процесів, явищ, фактів та ін [4, с. 56–57].

Оцінну лексику ще називають емоційно-оцінною або конотативною – тобто, тією, яка має певне лексичне забарвлення. Така лексика чи не найкраще показує емоційний стан мовця по відношенню до суб'єкта чи об'єкта твору. Якщо звернутися до питання лінгвістики слова, то воно має безпосередньо пряме та переносне значення. Якщо пряме значення слова – це основна його дефініція, яку ми найчастіше маємо на увазі, то переносне – додаткове, часто надане мовцем спеціально, з метою підкреслити певну характерну рису чи ознаку предмета. Відомо, що в англійській мові слово набуває не одне, а інколи й більше десяти різних лексичних значень, а для української мови характерне від одного до трьох-чотирьох контекстуально різних дефініцій слова, як мовної одиниці [4, с. 62–63].

У використанні оцінної лексики важливим фактором є гра та переплітання прямого та переносного значення слова. Таке одіозне поєднання забезпечує наявність у творі додаткової експресії, естетичності та конотативної забарвленості. Якщо ж захочеться подивитися на літературний доробок очами дитини, то з використанням оцінної лексики побачимо в ньому більш тісну взаємодію головних героїв та їхній стиль спілкування між собою. Це явище є безсумнівним доказом того, що дитина буде більш зацікавлена в прочитанні літературного твору [10, с. 22].

Слова, в яких виражається певна оцінка або присутня конотативна лексика, реалізуються, зазвичай, за допомогою іменників або прикметників. Такі слова можна визначити як інформацію про ціннісне ставлення суб'єкта мовлення (того, хто використовує це слово чи вислів) до певної властивості, виділеної при розгляді певного об'єкта під певним кутом зору. У мові відображається взаємодія

дійсності та людини у найрізноманітніших аспектах, одним з яких є оцінювальний аспект: об'єктивний світ розчленовується людиною з позиції його оцінного характеру – добра та зла, користі та шкідливості та ін. Це розчленування є соціально обумовленим та доволі складним чином відображено у лексичних структурах. До оцінної лексики належать слова, які позначають почуття (*любов, ненависть, дружба, жах, покора*) та оцінку предмета або явища (*хороший, прекрасний, чудовий, поганий, нудний*). Також до цієї категорії лексики входять слова, в яких емоційне ставлення до предмета або явища виражене граматичними способами, особливими суфіксами та префіксами (*кошенятко, бабуся, соня, малесенький*) [23, с. 47–48].

Оцінна лексика завжди є емоційно-забарвленою, адже вона відображає ставлення мовця до предмету чи особи, про яку він чи вона говорить. Це може бути як позитивне ставлення, так і байдуже, так і негативне. Часто, оцінна лексика залежить від ступеню близькості героїв літературного доробку. Наприклад, якщо герої є друзями чи знаходяться у сімейних відносинах, вони частіше будуть звертатися до оцінної лексики, аніж персонажі, яким мало відомо один про одного.

Основними типами оцінної лексики в лінгвістиці є:

1) слова з неоцінним денотативним компонентом: не оцінне, не емоційне (*стеля* – верхнє внутрішнє покриття приміщення, *радіограма* – те, що передають по радіо); оцінне, не емоційне (*крадій* – людина, що краде); не оцінне, емоційне (*благовірний* – чоловік, *бездар* – людина, позбавлена талантів); оцінне, емоційне (*замазура* – людина, що не дбає про чистоту, *соня* – людина, яка любить довго поспати);

2) слова з оцінним денотативним компонентом: оцінне, не емоційне (*красуня* – дуже красива жінка; *делікатес* – вишукана страва); оцінне, емоційне (*сволота* – підступна, підла людина) [11, с. 147–148].

Оцінка має велике значення для структури значення слова. Вона може виступати як складова денотату (буквального смислу слова) чи конотату (символічного, додаткового означення слова), а також може існувати в обох аспектах лексичного значення слова. Висловлюючи своє позитивне чи негативне ставлення до певних явищ дійсності, мовець дає їм певну оцінку. Розглядаючи поняття оцінки в структурі слова, першочергово слід зазначити, що вона тісно пов'язана з емотивним компонентом конотації, що включає в себе раціональну та емоційну оцінку. Велика частина оцінної лексики потенційно пов'язана з емотивним компонентом. Іншими словами, будь-які явища, предмети або поведінка оточуючих надходять у свідомість людини крізь призму оцінки [50, с. 6–8].

Синтаксичний рівень вираження оцінки характеризується наявністю конотацій, що є індикаторами відношень мовних оцінних одиниць та існуючого позамовного об'єкта, явища та мовця. Конотативна інформація – це результат мовленнєвого процесу та виникає завдяки актуалізації експресивно-синтаксичних конструкцій. Вона інтенсифікує вплив на читача і є фундаментом для виникнення емоційно-оцінного ставлення до певного предмета, події або стану [50, с. 12–13].

Науковці запропонували класифікацію, засновану на ставленні суб'єкта до об'єкта оцінки та оцінні кваліфікації останнього [23, с. 48–50]:

– раціональна оцінка, заснована на логічних судженнях, визначається на основі характеристик, властивих денотату (*traitor* ‘зрадник’, *gangster* ‘гангстер’). Шкала раціональної оцінки має вид опозиції норма / не норма, яку можна продемонструвати протиставленнями доречно / недоречно, правдиво / неправдиво, добре / зле та ін. Раціональна оцінка чи оцінка у денотаті зазвичай виражена у дефініції. Маркери оцінювання у дефініції поділяються на дві місткі категорії: добре та погане. Вибір слів зумовлюється наявністю семи хороший / поганий у значенні слова. В результаті аналізу можна виділити дві групи слів:

1) безпосередньо оцінні слова (маркер оцінки знаходиться в самій дефініції, наприклад: *pig* ‘свиня’, *domestic and wild animal* ‘свійська або дика тварина’, *dirty* (розм.) ‘гидка, жадібна, невихована людина’);

2) похідні оцінні слова (для виявлення оцінки потрібні подальші перетворення дефініції, наприклад: *loafer* ‘нероба’; *a lazy person* ‘ледачий’, ‘той, хто нічого не робить’).

– оцінка, орієнтована на емоційне ставлення до предмета оцінки мовця. Емоційно-оцінна шкала має узагальнений вигляд через відсутність конкретного визначення емоцій та їх різнобарв'я. Головною опозицією шкали є протиставлення засудження / схвалення, що визначає трансформовану оцінку як плюс / мінус. Класифікація емоційної позитивної оцінки також передбачає виокремлення певних підтипів: пестливість (частіше за все стосується жінок, дітей, наприклад, *birdie* ‘пташечка’); пустотливість (*rolypoly* ‘пампушечка’ (про товсту людину)); захоплення (*virtuoso* ‘віртуоз’); схвалення, співчуття (*belle* ‘красуня’); жартівливість (*lord* жарт. ‘володар (про чоловіка)’).

Негативно забарвлена оцінка демонструється наступними прикметниками (як лексичними мовними одиницями): осудлива (*cad* ‘грубіян’); зневажлива (*brat* ‘шибеник’); знищувальна (*muttu* ‘коричнева мама’, ‘негритьянка’); резирлива (*sirrah* (презирл.) ‘пане’); лайлива (*witch* ‘відьма’); образлива (*darkey* ‘темношкірий’) [79, с. 213–218].

Оцінна лексика може торкатися не лише опису людини за її характером чи зовнішністю, а ще й описувати заклади харчування, установи тощо. Наприклад, *wateting hole* ‘забігайлівка’, тобто брудне, дешеве, з недостатнім рівнем обслуговування місце харчування.

Оцінка в структурі значення слова може бути реалізована по-різному: вона може виступати складовою денотата (*beauty* ‘краса’, *criminal* ‘злочинець’) або конотації (*crumb-bum* ‘гнида пузата’, *sweet voice* ‘вкрадливий, солодкий голос’), тобто щодо одних сфер діяльності суб’єкт актуалізує установки логічного

сприйняття, щодо інших – чуттєво-образного. Однак, у випадку, якщо судження та переживання знаходяться в органічній єдності, йдеться про раціонально-емоційний тип оцінки (*mug* ‘простак’). Слова можуть вступати в антонімічні відношення, засновані на оцінці: *beauty* – *ugliness* ‘краса – потворність’. Проте антонімічні зв’язки не обов’язково базуються на опозиції негативної та позитивної оцінок, позитивна оцінка часто може протиставлятися її відсутності [79, с. 226–228]. Наприклад:

- *famous* ‘видатний’, *experienced* ‘вправний’, ‘досвідчений’;
- *young* ‘молодий’, *beginner* ‘початківець’, *inexperienced* ‘невправний’.

Оцінку можна розглядати як один з видів модальності, що накладається на дескриптивне наповнення мовного вираження. До складу висловлювань з оцінним компонентом чи іншими видами модальності входить дескриптивна складова та недескриптивна, тобто модальна, причому перша описує декілька можливих варіантів стану речей, а друга лише висловлює дещо з цього приводу.

Оцінювальна модальність визначається висловленням загалом, а не його окремими елементами та є компонентом висловлення. Так, до прикладу, можна висловити схвалення або несхвалення явищ, подій, предметів, кваліфікувати їхню реалізацію як фізично неможливу чи стверджувати, що вона має місце. До структури оцінки входять суб’єкт, оцінне ставлення та об’єкт [43, с. 191–192].

Багатозначність та однозначність слів відіграють широке значення в використанні оцінної лексики. Так, у низці робіт, присвяченій використанню оцінної лексики, автори схиляються до того, що багатозначні слова частіше є емоційно-нейтральними в своєму основному значенні, в той час як у своїх додаткових значеннях такі слова набувають більш яскравого забарвлення. Тобто, вони вживаються метафорично. Однозначні слова вживаються часто в оцінній лексиці, адже вони набувають безпосередньо яскравого метафоричного значення, хоч і обмежуються одним семантичним полем використання [49, с. 322–323].

Імпліцитність та експліцитність також являються явними ознаками казки як об'єкту лінгвістичного дослідження та складовими оцінної лексики. Коли читач виокремлює прихований смисл із контексту прочитаного чи певної мовної ситуації між персонажами казки, можна говорити про імпліцитну ознаку. Вона використовується також, коли герой твору використовує певне оцінне слово в прихованому контексті, ніби намагаючись приховати свої справжні думки [18, с. 55–56].

Саме в імпліцитному сенсі багато антигероїв казок виражають свою думку з приводу інших героїв. Наприклад:

(1) англ. *I was astonished to see Tina beaming happily at me. She tapped her nose. 'Fear not, little flower' ... 'I'm not a little flower.'* – *'Fear not, little weed then.* [105, с. 20] ‘Я здивовано побачив, як радісно засяяла, дивлячись на мене, Тіна. Вона постукала себе по носі. – Не бійся, квіточко...– Ніяка я тобі не квіточка. – Ну то не бійся, будячок’.

(2) укр. *Привіт, хазяйко, – вишкірився той, показуючи дівчинці гострі ікла у верхньому ряді зубів, – не впізнаєш? Це ж я – твій песик* [106, с. 9].

Експліцитним елементом казки як художнього твору та власне оцінної лексики є її основний, яскравий та неприхований для читача сенс. Це основна ідея, яку автор прагне донести як в дитячій, так і в дорослій літературах. Якщо оцінне слово використовується в сенсі експліцитності, воно не є прихованим, а навпаки – цілком усвідомленим як тим, хто говорить, так і тим, до кого звертаються. Ознака експліцитності характерна саме для добрих персонажів – їй не має сенсу щось приховувати та викручуватися, на відміну від антигероїв [19, с. 57–58].

Об'єкти та суб'єкти мовлення, заснованого на оцінній лексиці, значно відрізняються. Так, зокрема, об'єкт оцінки зазвичай буває вираженням, у той час, як оцінна шкала та стереотипи, що виникають при формуванні абсолютних оцінок у свідомості мовця, не знаходять безпосереднього мовного вираження.

Суб'єкт оцінки інколи ідентифікується, однак часто визначається на основі форми оцінного висловлювання й контексту. Оцінна модальна рамка включає в себе такі елементи: ті, що виражені експліцитно (об'єкт оцінки), імпліцитні елементи (шкала оцінок, оцінний стереотип, аспект оцінки) та елементи, які реалізуються як експліцитно, так й імпліцитно (суб'єкт оцінки, аксіологічні предикати – тобто безпосередні ствердження про суб'єкта, умотивованість оцінок) [49, с. 324–325].

Висновки до розділу 1

Дискурс є текстом, який складається з комунікативних компонентів мови. В соціально-прагматичному підході зазначається, що дискурс як текст, занурений у живу ситуацію спілкування, в життя, чи як соціальний або поняттєво обмежений тип висловлювань, представлений у вигляді особливої соціальної складової будь- якого літературного доробку, який несе свою ідею та має власну диференційовану структуру.

Дискурс може відбуватися в певних рамках та має свій перебіг. Він відбувається в контексті, тобто це є контекстуально створена ситуація, зазвичай, діалогу між дійовими особами твору (в тому числі – казки).

Своєрідність дитячого дискурсу полягає в: образності, доступності лексики та сприймання, врахуванні вікових особливостей дітей, дидактичних мотивах – повчальності, емоційності – особливій інтонації, яскравості – ілюстративному матеріалі, пісенності творів, звуконаслідуванні, оптимістичності, драматизмі, однак без трагізму.

Тексти дитячої літератури можуть різнитися за ілюстративним наповненням, віковою періодизацією, складністю написання, сюжетом тощо.

Казка, як об'єкт лінгвістичного дослідження, є фольклорним розповідним твором про вигадані, фантастичні події. Літературна казка перейняла свої риси від народної, яка є її першоосновою. Основною рисою дитячої казки є її

орієнтованість на щасливу кінцівку, окрім того, казки відіграють пізнавальну та розвиваючу функцію для дитини. Серед ознак казки дослідники виокремлюють наявність розповіді, установку на розвиваючий ефект, спеціальну форму побудови та стійку поетику.

Оцінка є логічним результатом оцінювання. Як складова вияву емоційності в мові, вона залишається актуальним питанням та предметом досліджень, що зумовлено складністю формування оцінки, сутністю ціннісних орієнтирів та особливостями семантизації емотивно-оцінних одиниць. Вираження оцінки простежується на різних мовних рівнях: морфологічному, лексичному, синтаксичному.

Оцінна лексика має емоційно-оцінне (або конотативне) забарвлення, тому називається ще емоційно-оцінною, конотативною. Оцінка в літературному тексті виражається словами з неоцінним та оцінним денотативним компонентами.

У сучасній лінгвістиці існує низка класифікацій, заснованих на різних параметрах оцінності, з-поміж яких найбільш поширеним підходом до вивчення оцінної лексики є дослідження з точки зору відношень об'єкта та суб'єкта, яка ділиться на власне раціональну оцінку та оцінку, орієнтовану на емоційне ставлення до предмета оцінки мовця.

Оцінна лексика в тексті виражається своєю одно- та багатозначністю, імпліцитністю та експліцитністю.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В СЕРІЇ КНИЖОК ДЖ. СТРОНГА «РАКЕТА НА ЧОТИРЬОХ ЛАПАХ» ТА С. ДЕРМАНСЬКОГО «ЧУДОВЕ ЧУДОВИСЬКО»

2.1 Методи та аналізи вивчення семантичних зв'язків у тексті

Семантика покликана вивчати значення лексичних одиниць в будь-яких текстах [81, с. 59].

До методів вивчення та аналізу семантичних зв'язків в тексті відносять наступні:

1. Дефініційний аналіз;
2. Дистрибутивний аналіз;
3. Компонентний аналіз [53, с. 351–353].

За своїм значенням слова і словосполучення здатні вступати в різноманітні семантичні зв'язки з іншими словами і словосполученнями в мові; ці відносини допомагають визначити ті аспекти значення, які мають відношення до дефініційного аналізу [81, с. 62–63].

Дефініційний аналіз допомагає в дослідженні виокремлених оцінних лексичних одиниць з різних лексико-семантичних засобів. Компоненти значень, які ми використовуємо під час мовлення, мають свої словникові значення. Загалом, дефініційний аналіз як метод традиційного семантичного дослідження, співвідносить значення лексичної одиниці (яке, в тому числі, може бути надане автором) з її словниковим тлумаченням [65, с. 222–223].

Дистрибутивний аналіз також відноситься до ключових методів, які допомагають дослідити значення лексичних одиниць на основі їх сполучуваності з іншими одиницями в реченні, які називаються оточенням (контекстом). Метод дистрибутивного аналізу почав використовуватися для семантичних змін відносно недавно, приблизно з 2010-х років. Окрім вивчення лексичних одиниць

в контексті, цей метод ґрунтуються на гіпотезі, що зміна контексту використання відображає зміну значення [62, с. 216].

Компонентний аналіз допускає розщеплення слова на так звані семи (складові компоненти). Ці складові компоненти підбираються за спорідненістю, які складаються з наступних частин: статі, характеру та покоління [61, с. 292].

Визначення слова контекст надавали такі дослідники, як Г. Віддоусон, Г. Кук, Дж. Юл та ін.

Г. Віддоусон, зосереджуючи своє дослідження на значенні мови, вважав контекст «тими аспектами обставин фактичного використання мови, які сприймаються як релевантні значенням». Далі він зазначив: «Іншими словами, контекст – це схематична конструкція... досягнення прагматичного значення – це питання зіставлення мовних елементів коду зі схематичними елементами контексту» [91, с. 126].

Коли Г. Кук вивчав зв'язок між дискурсом і літературою, він також врахував поняття контекст. За його визначенням, контекст – це лише форма пізнання світу, і термін контекст може використовуватися як у широкому, так і у вузькому значенні. У вузькому сенсі воно відноситься до знання факторів за межами тексту, що розглядається. У широкому сенсі це стосується (знання) цих факторів і (знання) інших частин тексту, що розглядається, які іноді називають контекстом [64, с. 24].

Вивчаючи поняття літературного дискурсу, Дж. Юл також враховував контекст. Він дав дещо загальне визначення: «Контекст – це фізичне середовище, в якому вживається слово» [93, с. 18].

Найбільшу популярність із власне семантичних методів отримав метод компонентного аналізу. Компонентний аналіз надає описову модель для розуміння значення, оскільки значення лексичних одиниць не є самодостатніми і пов'язані з іншими відносинами, які можуть бути або очевидними в тексті, або обмеженими. Компонентний аналіз був розроблений у другій половині 1950-х і

на початку 1960-х років як більш ефективний спосіб аналізу значення [61, с. 294–295].

2.1.1 Особливості лексико-семантичного поля в системі семантичних відносин

Слова, як і фонemi, морфemi, конструкції знаходяться між собою в різних опозиціях і об'єднуються в різноманітні парадигми. Найбільшим парадигматичним об'єднанням є лексико-семантичне поле [32, с. 87–88].

Поняття семантичного поля широко застосовується для визначення специфіки дитячої літератури. Семантичне поле є сукупністю певних мовних одиниць, які об'єднані загальними рисами. Тісно пов'язаним із семантичним полем лінгвістичним поняттям є, власне, семантична ознака. Вона лежить в основі семантичного поля та є поняттям, що поєднується з досвідом та точкою зору людини. В свою чергу, лексико-семантичне поле являється сукупністю лексичних одиниць, що пов'язані змістовим, функціональним, поняттєвим компонентами [32, с. 89–90].

Отже, лексико-семантичні поля характеризуються зв'язком слів або їх окремих значень, системним характером цих зв'язків, що забезпечує безперервність смислового простору. Кожне поле – це своєрідна мозаїка слів, де кожне окреме слово має місце в лексико-семантичному просторі. Ця мозаїка не завжди збігається в різних мовах, бо кожна по-своєму членує об'єктивний світ [20, с. 102–103].

Усередині семантичного поля слова пов'язані між собою семантичними стосунками. Встановлення типів таких відносин та виявлення їх наявності між словами у межах конкретних семантичних полів традиційно вважається одним із головних завдань лексичної семантики [46, с. 216].

Вивчаючи семантичні поля та основні семантичні відношення конкретного тексту, можна визначити його специфіку на основі частоти вживань того чи

іншого лексико-семантичного або художнього засобу. Розібрання на прикладах допомагає виокремити специфіку написання казки певним автором та дає змогу зрозуміти, що саме було використано для емоційного та смислового збагачення тексту [46, с. 217–218].

Лексико-семантичне поле має ієрархічну будову. Воно складається з лексико-семантичних груп, а лексико-семантичні групи з менших за обсягом мікросистем – синонімічних рядів, антонімічних пар, гіперо-гіпонімів, паронімів тощо [29, с. 57–59].

2.1.2 Різновиди класифікацій оцінок та їх видів в текстах «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ»

Такі дослідниці, як О. Вольф та Н. Арутюнова в своїх працях поділяють оцінку на позитивну та негативну [4; 13].

За класифікаціями різновидів оцінок було виділено 435 випадків вживання оцінних лексем в англійсько- та українськомовному досліджуваних текстах: 193 реалізації оцінного значення у тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та 242 реалізації оцінки у творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Позитивна оцінна лексика в тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» становить 42 випадки від загальної кількості досліджуваних одиниць, що становить 21,8% від досліджуваних лексем на позначення оцінки.

Вона представлена наступними прикладами: *good* ‘хороший’, *pretty* ‘милий’, *great* ‘чудовий’, *fantastic* ‘фантастичний’ *excellent* ‘чудовий’ [106].

У творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» налічується 48 випадків вживання позитивної оцінної лексики, що становить 19,8% від кількості виокремлених одиниць оцінної лексики.

Прикладами позитивної оцінної лексики в тесті є наступні: *задоволення*, *гарний*, *чудовий*, *прекрасний*, *дивовижні* [105].

На матеріалі твору Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було опрацьовано 35 випадків негативної оцінної лексики, що становить 18,2% від досліджуваних оцінних одиниць в тексті.

Прикладами негативної оцінки є наступні: *bad* ‘поганий’, *angry* ‘злий’, *scary* ‘страшний’, *sharply* ‘гостро’, *disappointed* ‘розчарований’, *mean* ‘підлий’, *pesky* ‘докучливий’ [106].

У романі О. Дерманського виокремлюється 54 випадки вживання негативної оцінної лексики, що складає 22,2% від розглянутих лексем на позначення оцінки. До прикладу: *пазуристий*, *страхополох*, *чмир*, *тарган*, *упир*, *погрожувати*, *лятися*, *бридко* [105].

Дослідниця О. Вольф розподіляє оцінку на емоційну та раціональну. Емоційна оцінка передбачає реакцію на об’єкт, яка може виражатися вигуками, афективними словами тощо. Раціональна оцінка характеризується оцінним реченням, виявленні оцінки до дії чи особи, предмету тощо [13, с. 40].

У творі Дж. Стронга емоційна оцінка представлена у 14 випадках, та становить 7,3% від досліджуваних одиниць оцінної лексики.

До прикладу можна навести: *bingo* ‘бінго’, *Hurrah* ‘ура’, *oh* ‘Ох!’, *run!* ‘Біжи!’ [106].

Літературний текст «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» характеризується також наявністю раціональної оцінки, які міститься у 8 випадках, що складає 4,1% від досліджуваних лексем на позначення оцінки. Наприклад:

(3) англ. *Your friends think you're a funny one* [106, с. 80] ‘Твої друзі думають, що ти кумедний’.

У поданому вище реченні оцінка не виражає емоційне ставлення мовця до реципієнта, а просто надає характеристику персонажу твору – *кумедний*.

(4) англ. *I think she's a bad criminal* [106, с. 82] ‘Я думаю, що вона погана злочинниця’.

В наведеному прикладі герой казки ототожнюється із злочинцем та відображає певну зваженість мовця, який думає про це, допускає цей факт тощо.

Літературний текст О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризується наявністю емоційної оцінки в 22 досліджуваних випадках її вживання або 9% від досліджуваних лексичних оцінних одиниць.

Емоційна оцінка представлена в наступних прикладах: *фе!*, *ой, Господи!*, *отакої!*, *потвора!* [105].

Раціональна оцінка в романі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» досліджена в 12 випадках або 6,1% від загальної кількості досліджуваних оцінних одиниць [105]. До неї можна віднести наступні приклади з тексту:

(5) укр. *Гурунда вважала це не чим іншим, як випадком: ну, пощастило пенсіонерів...* [105, с. 176].

З наведеного прикладу можна зазначити, що раціональна оцінка тут виражається дієсловом *вважати*, що зумовлено певним міркуванням та обґрунтовується думкою героя твору.

(6) укр. *Правильно Чу каже: вірити треба в гарне й надіятись* [105, с. 31].

В поданому реченні присутня раціональна оцінка з приводу думки персонажа твору, яка характеризується прислівником *правильно*.

Окрім розподілу оцінки на емоційну та раціональну, дослідниця О. Вольф розрізняє загальнооцінні та частковооцінні значення [13, с. 101].

До загальнооцінних значень належать прикметники, які виражають оцінку об'єкта повномірно та з усіх сторін.

У літературному тексті Дж. Стронґа «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» виокремлюються 8 одиниць загальнооцінної лексики (4,1% від опрацьованої оцінної лексики). Прикладами можна навести наступні: *the best* 'найкращий', *bad* 'поганий', *good* 'хороший', *happy* 'щасливий', *nasty* 'гидкий' [106].

До загальнооцінних значень у творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» можна віднести наступні: *молодець, гидкий, розумний, страшний*. Їх налічується 14 випадків або (4,9% від загальної кількості лексичних оцінних одиниць) [105].

До частково оцінних значень відносяться прикметники, що позначають лише окремо взяту ознаку предмета чи його характеристику [13, с. 102].

Як твір Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах», так і текст О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризуються великою кількістю частковооцінної лексики.

У романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було опрацьовано 86 одиниць частково оцінної лексики (44,5% від загальної кількості оцінних одиниць згідно класифікації за видами оцінок). Прикладами з тексту можна вважати наступні: *loopy* ‘хитрий, химерний’, *roughed up* ‘пошарпаний’, *surprising* ‘несподіваний’ [106].

Текст О. Дерманського характеризується 92 випадками вживання частково оцінної лексики (38% від досліджуваних оцінних одиниць в межах класифікації за різновидами оцінки). До прикладу надаються наступні лексеми: *величезний, твердий, товстий, грубий* [105].

Дослідниця Н. Арутюнова виділяє три категорії частково оцінних значень, з яких наявні:

- сенсорні;
- сублімовані;
- раціоналістичні [4, с. 75].

До сенсорних оцінок належать сенсорно-смакові та психологічні оцінки, які розподіляються та інтелектуальні та емоційні [4, с. 75].

Сенсорно-смакова оцінка відображає суб'єктивно-індивідуальне бачення навколишнього світу, відповідно, у цьому типі оцінки головним є суб'єкт, а об'єкт

відходить на другий план. На думку А. Івіна, сенсорно-смакові оцінки «нічого не описують, нічого не стверджують, будучи всього лише словесними виразами певних психічних станів» [21, с. 45] і, отже, допомагають людині у пристосуванні до навколишньої дійсності.

У тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було досліджено 19 одиниць сенсорно-смакових оцінок, що становить 22% від кількості частковооцінних одиниць. Прикладами є наступні: *uncomfortably* ‘незручно’, *familiar* ‘близький’, *interesting* ‘цікавий’, *sad* ‘сумний’ [106].

На матеріалі твору О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було встановлено 24 одиниці сенсорно-смакової оцінки, що становить 26% від загальної кількості розглянутого об’єму частковооцінних одиниць. До прикладу: *страшний*, *любити*, *неспокійний*, *вражено*, *бридкий*, *задоволення* [105].

Психологічна оцінка поділяється на інтелектуальну та емоційну [4, с. 78].

У тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було виокремлено 28 одиниць на позначення психологічної оцінки, що становить 33% від загальної кількості опрацьованої частковооцінної лексики в роботі. Приклади надаються наступні: *brain-dead* ‘тупий’, *stupid* ‘тупий’, *exciting* ‘захоплюючий’, *boring* ‘цікавий’, *clever* ‘розумний’ [106]. Наприклад:

(7) англ. *Streaker is the cleverest dog I know, and I know, well, at least two dogs. She is probably the cleverest dog in Doggy Land* [106, с. 12] ‘Стрілка – найрозумніша собака, яку я знаю, і я знаю, принаймні, двох собак. Вона, мабуть, найрозумніша собака в світі собак’.

В англійськомовному тексті також представлено широкий вибір лексем, пов’язаних із словами розум та розумний, але, на відміну від українськомовних, ці лексеми вживаються більше в іронічному значенні, та не означають безпосередньо розумну людину:

(8) англ. *You could almost hear her two brain cells calling to each other* [106, с. 31] ‘Ви б майже могли почути, як дві клітини її мозку кличуть одна одну’.

У вище поданому реченні автор опосередковано вказує на низькі інтелектуальні здібності суб’єкта (*two brain cells*), оцінюючи їх не на високому рівні.

(9) англ. *Now it's your turn, so what are you going to do, Mr Brainbox?* [106, с. 28] ‘Тепер ваша черга, то що ви збираєтеся робити, містере Мега Мізки?’.

Даний приклад демонструє нам іронічну оцінку інтелектуальних спроможностей героя тексту через вживання оцінного іменника *Mr Brainbox*, який перекладається як ‘Мега Мізки’. Варто зауважити, що невпевненість в силах іншого персонажа твору чітко простежується через іронічно-глузливе звертання.

У тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було опрацьовано 31 одиниця психологічних оцінок (34% від загальної кількості частковооцінної лексики). До прикладу: *дурний, хитрий, радісний* [105].

Значення *мати розум* у складі психологічної інтелектуальної оцінки представлені в українськомовному тексті такими основними лексемами: *розумний, з мозком, хитрий, перехитрити, обхитрити, нехитрий, мудрий, перемудрувати* тощо [105]. Цікавим є те, що саме психологічна інтелектуальна оцінка найширше з усіх представлена як в тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько:

(10) укр. *О, ще один розумник...* [105, с. 240].

(11) укр. *Бо ще ніхто не встояв перед моїм розумом і хитрощами..* [105, с. 245].

Психологічна емоційна оцінка може бути виражена значенням «цікавий» та «нецікавий». «Цікавий» та «нецікавий» – це такий, який є привабливим (позитивним) для сприйняття та (або) пізнання, або непривабливим, тобто негативним [4, с. 81–82].

Інтерпретація значення «цікавий» та «нецікавий», які безпосередньо виражають ступінь оцінки з боку цікавості/нецікавості предмету, особи, явища,

ознаки, представлена в англійськомовному творі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та українськомовному тексті «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» та в вигляді позитивної та негативної оцінок в таких прикладах:

(12) англ. *I had to stick the eyes on teddy bears and monkeys and the like, but I got bored* [106, с. 40] ‘Мені довелося приклеїти очі до плюшевих ведмедиків, мавп тощо, але мені стало нудно’.

(13) англ. *What an interesting experiment!* [106, с. 40] ‘Який цікавий експеримент’.

(14) англ. *That should prove interesting to watch* [106, с. 103] ‘Це має виявитися цікавим для перегляду’.

(15) укр. *Пропозиція дуже цікава...* [105, с. 104].

(16) укр. *...рантом перебив доволі цікаву розповідь Хуба Буба...* [105, с. 237].

(17) укр. *Зовсім не цікавилася життям чарівного світу, намагалася не використовувати свою вроджену силу...* [105, с. 113].

(18) укр. *Цікаво, цікаво, – губи мисливця скривилися в посмішці, – а я, щоб ти знав, люблю благородні справи. Я, до речі, останнім часом саме на них і полюю* [105, с. 196].

До сублімованих оцінок належать естетичні та етичні, які відображають поняття норми та виокремлюються від сенсорних оцінок [4, с. 90].

Естетична оцінка – це ціннісне відношення людини до певного явища або образу на основі його зіставлення з естетичними нормативами, ідеалами. Естетична оцінка спирається на категорії прекрасного – потворного, красивого – відразливого, піднесено-героїчного – вульгарного, жахливого – комічного в явищах навколишньої дійсності, а також у творах мистецтва та має функцію оцінки поданих протиставлень з метою піднести або осудити, надати дитині ціннісні уявлення про навколишній світ [12, с. 69].

Етична оцінка має суміжні якості з естетичною. Це пов'язано з тим, що естетичну оцінку, як і етичну, відносять до супероцінки, оскільки в сфері естетики та етики критерії виявлення цінностей за допомогою оцінювання предметів і явищ дійсності помітно ускладнюються. До основної функції етичної оцінки можна віднести погляд автора або інших персонажів твору на морально-етичні якості героя твору, підтримка чи засудження їх [66, с. 4].

Особливістю естетичного дискурсу є те, що висловлювання про те, що щось є, наприклад, хорошим, смішним, красивим чи піднесеним, повідомляють про те, що мовець мав власний досвід з об'єктом [66, с. 2].

У романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» розглянуто 23 одиниці сублімованих оцінок (26% від загальної кількості досліджуваних оцінних лексем). До даної категорії частковооцінних значень відносяться: *nasty* 'гидкий', *pretty* 'милий', *beautiful* 'гарний', *nice* 'хороший' [106].

У творі О. Дерманського було розглянуто 20 одиниць сублімованих оцінок, що складає 22% від загальної кількості опрацьованих лексичних оцінних одиниць).

Прикладами даної категорії частково оцінних значень є: *дивовижний*, *гарний*, *чарівний*, *чесний*, *благородний*, *гарний*, *потворний*, *страшний* [105].

Групу раціоналістичних оцінок складають утилітарні (праксеологічні), нормативні та телеологічні оцінки. Дана група оцінок відноситься до повсякденного життя та діяльності людини, базується на нормах і стандартах та відображає фізичні, психічні процеси [4, 95].

Праксеологічні оцінки відображають інтереси людини, пов'язані з практичною діяльністю та досвідом. В їх основу покладено вибір: чи буде той чи інший об'єкт дійсності корисним, сприяти виконанню певного завдання. Це і є функцією праксеологічних оцінок у тексті. Об'єкт праксеологічної оцінки, представлений як позитивна цінність, не означає, що він є хорошим

представником свого класу, але зате він може, на думку А. Івіна, «добре служити з точки зору реалізації даної мети і має утилітарну цінність» [21, с. 67].

На текстовому матеріалі твору «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було досліджено 16 випадків вживання раціоналістичної оцінки, що становить 19% від загальної кількості опрацьованої вибірки. Приклади можна навести наступні: *guilty* ‘винний’, *clever* ‘розумний’, *fast* ‘швидкий’, *easy* ‘легкий’, *harmless* ‘нешкідливий’, *normal* ‘нормальний’, *right* ‘правильний’, *truly* ‘правдивий’ [106]:

(19) англ. ‘*Right, I nodded* [106, с. 23] ‘ – Правильно – кивнув я’.

(20) англ. *It was only too truly* [106, с. 11] ‘Це було надто правдиво’.

У тексті «Чудове Чудовисько в країні жаховиськ» було виокремлено 17 випадків вживання раціоналістичної оцінки, що складає 18% від загальної кількості опрацьованих оцінних одиниць. Прикладами даної категорії є: *чемний*, *уважний*, *навернутий*, *обурений*, *безперечний*, *безтурботний*, *годиться*, *нормальний* [102]:

(21) укр. *Так не годиться, мусиш нормально вмитися, бо я тебе буду знайомити з батьками, до речі* [105, с. 140].

(22) укр. *Тим паче, що він, як виявилось після історії з кров’яними ванночками й запутаною ситуацією з навчанням у медичному інституті, був нормальний хлопець, хіба що трохи дивакуватий з одягом, у музичних смаках та манері висловлюватись* [105, с. 57].

2.1.3 Вираження оцінної лексики семантичними мовними одиницями

Оскільки семантика досліджує зміст та інформацію, яка передається, зокрема, в тексті, мовними одиницями (частиною слова, словом, словосполученням та реченням) [97, с. 711], на основі дослідження романів Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» (193 випадки реалізації оцінного значення) та О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні

Жаховиськ» (242 випадки реалізації оцінного значення) було встановлено вираження оцінки в наступних мовних одиницях:

- 1) морфемі;
- 2) лексемі (слові);
- 3) словосполученні;
- 4) реченні.

На рівні морфем оцінка виражається афіксами (префіксами або суфіксами).

У творі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» нараховується 36 випадків реалізації оцінного значення через афікси, що становить 18,6% від загальної кількості досліджених ситуацій в англійськомовному тексті.

У 26 випадках (72% від загальної кількості досліджуваних афіксів) оцінка виражена з негативної сторони префіксами *un-*, *mis-*, *dis-*, яким властиве підкреслення негативності, зменшення, послаблення значення. Вона виражена прикметником *unromantic* ‘неромантичний’, дієсловом *to misbehave* ‘погано поводитися’, іменником *disadvantage* ‘недолік’ [106].

У 10 випадках (28% від об’єму досліджуваних афіксів у тексті) оцінка виражена з позитивної сторони префіксами *over-*, *super-* які підкреслюють та підсилюють значення слова. Вони присутні в дієслові *overexcited* ‘перезбуджений’, іменниках *superhero* ‘супергерой’, *super-cruise* ‘суперкруїз’ тощо [106].

У творі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» налічується 61 випадок реалізації оцінки за допомогою афіксів, що становить 25,2% від загальної кількості досліджених ситуацій.

Роман характеризується 18 випадками (39% від загальної кількості оцінних афіксів) вираження оцінки за допомогою префіксу *pre-* для вираження найвищого ступеню якості прикметника. До прикладу: *прегустий*, *пречудовий*, *превеликий*, *прехороший* [105].

У 43 випадках (71 % від загальної кількості афіксів, що виражають оцінку) оцінка реалізується за допомогою суфіксів зі зменшено-пестливим значенням: *-ц-* (крильця), *-к-* (янголятка, дівчатка, картинка), *-чик-* (Вовчик, мурчик, рулончик, бабайчик), *-ечк-*, *-ячк-*, *-очк-*, *-ичк-* (невеличка, питаннечко, дружочок, сонечко), *-чок-* (діточок, згорточок), *-еньк-*, *-іньк-* (молоденький, дороженькі, м'якенько, простісінько, самісінький, нічогісенько) [105].

Значення перебільшення представлене суфіксами *-иськ-* (чудовисько, збіговисько), *-енн-* (отакенна, страшенно), *-езн-* (величезний, довжелезна), *-ющ-* (густющий, худющий) [105].

На рівні лексеми оцінка виражається головними частинами мови – прикметниками, прислівниками, дієсловами, іменниками.

У тексті «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» нараховується 108 лексем з оцінним складником, що становить 56% від загальної кількості зафіксованих ситуацій.

У романі оцінне значення виражається прикметниками у кількості 41 (38% від загальної кількості лексем), серед них: *fantastic* ‘фантастичний’, *funny* ‘кумедний’, *pretty* ‘милий’ *nasty* ‘гидкий’, *angry* ‘злий’, *greedy* ‘жадібний’, *pesky* ‘докучливий’, *loopy* ‘хитрий’ [106].

Текст характеризується 34 прислівниками (31,4% від загальної кількості опрацьованих лексем) з оцінним компонентом: *sadly* ‘сумно’, *unexpectedly* ‘неочікувано’, *gruesomely* ‘жахливо’, *definitely* ‘точно’, *dirty* ‘брудно’, *terribly* ‘жахливо’, *obligingly* ‘люб’язно’ [106].

Дієслів на позначення оцінки в романі досліджено у кількості 15 (13,9% від загальної кількості лексем з оцінним складником). З них 10 випадків (66%) становлять дієслова з конотативним забарвленням: *to cherish* ‘леліяти’, *to stare* ‘витріщатися’, *to butt in* ‘вткунутися, втручатися’, *to yell* ‘вищати, верещати’, *to snap back* ‘відскочити, відсахнутися’ [106].

Серед досліджуваних дієслів в тексті, 5 передають почуття та стан особи (34% від загальної кількості досліджуваних дієслів). Серед них налічуються подібні: *to love* ‘любити’, *to suggest* ‘підтримувати’, *to demand* ‘вимагати’ [106].

Оцінне значення виражається також іменниками, які мають позитивне або негативне конотативне значення. В романі виділено 18 іменників з іронічно-негативним значенням (16,7% від загальної кількості оцінних лексем). Наприклад: *Wonder-Brain* ‘Чудо-Мізки’, *a rocket* ‘ракета’ (про собаку), *cheese lover* ‘любитель сиру’ [106].

Роман О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризується наявністю 113 лексем з оцінним компонентом, або 46,7% від встановлених ситуацій вираження оцінки.

В ході дослідження було виявлено, що найчастіше оцінка простежується в прикметниках, які передають позитивне або негативне значення. Їх нараховується 43 одиниці (38% від загальної кількості досліджуваних лексем). Приклади прикметників з оцінним значенням: *великий*, *золотавий*, *пухнастий*, *страшний*, *потворний*, *прекрасний*, *гарний*, *волохатий* [105].

У романі оцінка також часто виражається дієсловами, серед них наявні також дієслова з конотативним емоційним забарвленням. Загалом, оцінка, виражена дієсловами, була досліджена в 35 випадках (31% від лексем з оцінним компонентом у романі). Прикладами цих лексем є: *гарчати*, *видертися*, *обуритися*, *поспішити*, *настовбурчити*, *турбувати*, *прохати*, *остовпіти* [105].

Рідше оцінка в творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» реалізовувалася за допомогою іменників. Вони мають частіше негативне, рідше – позитивне емоційне забарвлення. Кількість іменників становить 19 випадків або 16,8% від загальної кількості досліджуваних лексем. До прикладу: *чудовисько*, *дурдом*, *страх*, *тварина*, *упир*, *невдаха* [105].

Найрідше оцінка в досліджуваному творі представляється прислівниками. Їх налічується 16 випадків або 14,2% від загальної кількості досліджуваних лексем. Наприклад: *лунко, весело, страшенно, захоплено, ніяково, цікаво* [105].

У досліджуваних дитячих творах оцінка представлена також у словосполученнях.

Літературний текст Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» містить в собі велику кількість словосполучень, які інколи виражені фразеологізмами.

Твір О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризується великою кількістю стійких зворотів, що інколи виражені фразеологізмами та діалектизмами.

У тексті «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» налічується 17 словосполучень, що містять оцінне значення (8,8% від загального обсягу ситуацій). Дані словосполучення є цільними та вживаються героями твору в конкретних мовних ситуаціях.

Наприклад, словосполучення *to look daggers* означає ‘подивитися кинджальним поглядом’ і передає негативний настрій особи [106]. Окремо дієслово *to look* залишає своє основне значення «дивитися», а ось лексема *daggers* перекладається як ‘кинджали’, і набуває значення «кинджальний погляд» лише разом з дієсловом.

Також, було виокремлено словосполучення *to bombard with questions*, що в переносному значенні перекладається, як ‘бомбардувати питаннями’, в прямому значенні означає «задавати багато питань», вживається для емоційного підкреслення настрою героїв тексту [106].

Наступним словосполученням є *a death wish*, що може перекладатися як ‘бажання смерті’ та вживається персонажем твору на позначення гіперактивності та нестримності своєї собаки [106].

Ще одним досліджуваним словосполучення з тексту «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» являється *to attract trouble like a magnet* ‘притягувати проблему як магніт’. Воно означає особу, яка часто потравляє в неприємності (у тексті нею є собака головного героя) [106].

Словосполучення *a sigh of relief*, яке перекладається як ‘зітхнути з полегшенням’ також є стійким виразом, який означає емоцію висвободження з нервового стану [106].

У творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було досліджено 21 словосполучення, які містять в собі оцінний компонент (це становить 8,7% від кількості досліджуваних випадків).

До прикладу, діалектизм *нипати попід вікнами*, який в буквальному сенсі означає «ходити, нишпорити» та вживається для передачі конотативного забарвлення дії особи [105].

Наступним прикладом є вислів *тобі клямка буде*. Даний фразеологізм означає, що людині загрожує фізичне покарання або так звана «розправа» [105].

Словосполучення *застрибати на radoщах* означає підкреслено хороший настрій героя твору та підсилює емоційний стан персонажа [105].

У романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було досліджено 32 речення, які містять в собі приховану оцінку, або 16,6% від загального обсягу встановлених випадків.

До прикладу:

(23) англ. *It sounded as if an entire army had come bursting into the house* [106, с. 54] ‘Було таке враження, ніби до нашого будинку намагалась увірватися ціла армія’.

В наведеному вище реченні немає чіткого вираження оцінки, проте герой твору вживає підкреслене *entire army* ‘ціла армія’, що означає велике скупчення людей. В даному випадку, це перебільшення означало надмірну кількість людей, які могли внести загрозу або безлад в будинок персонажа твору.

(24) англ. *The visitor wore heavy, black-rimmed Clark Kent spectacles, although that was where the resemblance to Superman ended* [106, с. 37] ‘Гість мав на носі важкі окуляри в чорній оправі, як у двійника Супермена Кларка Кента, але цим його подрібніть до Супермена вичерпувалася’.

Подане речення також не містить явної оцінки. Тут герой твору виражає свою думку з приводу іншого персонажа. Спочатку він порівнює його з Суперменом за подібністю окулярів, а потім іронічно стверджує, що «цим його подрібніть до Супермена вичерпувалася».

У творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було виявлено 47 випадків передачі оцінки у реченні (19,4 % від оголошеної кількості зафіксованих випадків вживання оцінки). Наприклад:

(25) укр. *порадила бабуся і на мить прикрилася долонею, ховаючи сльозу, що зненацька навернулася їй на очі* [105, с. 36].

Подане речення не містить в собі прямої оцінки, проте автор зазначає емоційний стан бабусі, яка «ховала сльозу», вказуючи на те, що стара жінка відчувала сум і горе.

(26) укр. *Бо як вона не старалася затулити їх долонями, все одно Гарбузяник вловчився зробити свою чорну справу* [105, с. 41].

У наведеному вище прикладі також відсутня чітко виражена оцінка. Автор зазначає, що персонаж твору «зробив свою чорну справу», що в буквальному сенсі означає «зробити щось погане». В першій частині речення підкреслюються старання героя тексту перешкодити антигерою (Гарбузянику) вчинити неправильно. Зрозуміти, що Гарбузяник – антигерой чи поганий персонаж допомагає фраза «зробити чорну справу», з якої випливає, що герой твору робить щось нехороше, не властиве вияву доброти.

2.2 Функційне призначення семантичних особливостей оцінної лексики

Щоб відповісти на питання саме функцій семантики та роль оцінних компонентів у ній, варто розглянути когнітивну семантику як власне складову лінгвістики.

Когнітивна семантика – це когнітивний підхід до категоризації понять, а також аналізу організації понятійного простору у свідомості людини, де понятійні структури розглядаються як носії базисних знань про світ, а лексичне значення – як когнітивна категорія» [60, с. 39].

Когнітивна семантика займається поняттям «концепт» та дає відповіді щодо призначення його як в літературних текстах, так і в психіці та свідомості людини (читача). Без розуміння семантичного концепту неможливе будь-яке засвоєння написаної інформації, в тому числі, дитячої літератури [60, с. 40].

Концепти в літературних текстах, зокрема, в казках, використовуються авторами для пояснення дитині суті окремих понять. Якщо не пояснити молодшому поколінню так звані базові концепти, вона не буде мати уявлення про світ та окремі явища в ньому. Пояснюючи певний концепт, автор тексту може надавати поняття та роз'яснення інших, таким чином, поступово розширюючи лексико-семантичні поля за допомогою додаткових концептів. Концепти можуть мати як подібні, так і протилежні значення. Їхньою основною функцією є надання читачеві розуміння про окремий знак як об'єкт дослідження семантики як науки. Отримуючи та запам'ятовуючи нові концепти, індивід поступово переходить до більш складного, з точки зору змістового наповнення та складності мови, тексту. Не варто плутати концепт та денотат. Денотат є предметним значенням слова, а концепт – стійким сформульованим визначенням. Синонімами до слова «концепт» є слова «поняття» та «сигніфікат» [60, с. 42–43].

Категорію оцінки в мовознавстві Т. Космеда має на меті розглядати як структурно-семантичну, функціональну, прагмасемантичну, що містить такі концепти, як схвалення / осуд, згода / незгода, симпатія / антипатія [25, с. 4–5]. Із

цього слідує, що однією з головних функцій оцінної лексики є передача різного спектру концептів почуттів, які базуються на схваленні, осуді, згоді та незгоді, симпатії та антипатії.

У літературному тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було виявлено 77 випадків вживання позитивної та негативної оцінок героєм твору/суб'єктом, що складає 40% від загальної кількості встановлених ситуацій, яких налічується 193 випадки.

У романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було зафіксовано 42 випадки вживання позитивної оцінки суб'єктом твору, що складає 54% від загальної кількості позитивної та негативної оцінок. Було встановлено, що позитивна оцінка базується на значенні симпатії або антипатії до суб'єкта чи об'єкта [106].

Нище наведені приклади з твору «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» відображають позитивну оцінку, засновану на симпатії чи антипатії, схваленні, радості:

(27) англ. *Tina always has good ideas* [106, с.16] ‘Тіна завжди має хороші ідеї’.

У поданому прикладі герой оцінює здібності іншого, а саме властивість генерувати хороші ідеї.

(28) англ. *Nobody would be able to recognize her now. Fantastic!* [106, с. 47] ‘Тепер ніхто не зможе її впізнати. Фантастично!’

Наведений приклад демонструє радість героя з приводу вдалого маскуванню своєї собаки Стрілки.

У тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було зафіксовано також 35 випадків (46% від загальної кількості позитивних та негативних оцінок. Як зазначається вище, негативна оцінка базується на осуді, несхваленні, почуттях жалю, образи. До прикладу можна навести наступні:

(29) англ. *I looked at his swollen, angry face* [106, с. 10] ‘Я подивився на його опухле, розлючене обличчя’.

Із поданого прикладу випливає, що герой коментує не тільки зовнішній вигляд (обличчя) суб’єкта, а ще й його психо-емоційний стан (*опухлий, розлючений*).

В даному реченні суб’єкт виражає розчарування:

(30) англ. *I was a bit disappointed that Streaker had been recognized but I didn't let on* [106, с. 16] ‘Я був трохи розчарований тим, що Стрілку впізнали, але не подав вигляду’.

Було зафіксовано, що в романі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» виокремлюється 102 випадки вживання позитивної та негативної оцінок (виокремлених із загальної кількості – 242 ситуацій), з яких 48 випадків (або 47%) вираження позитивного ставлення, такого як радість, прихильність, доброта, вдячність, довіра:

(31) укр. *Усе буде добре, бабусю* [105, с. 54];

(32) укр. *А я, щоб ти знав, люблю та роблю благородні справи* [105, с. 195].

(33) укр. *Від імені педагогічного колективу школи №1 дякуємо вам за те, зростили й виховали такого чудового учня...ваш друг Чу Пластиліненко проявив себе з найкращого боку в навчанні, поведінці, громадській роботі та на спортивних змаганнях...* [105, с. 10].

У романі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» виокремлюється 54 випадки вираження негативного ставлення (53% від загального об’єму зафіксованих випадків вживання позитивної та негативної оцінок), такого як лють, роздратування, осуд, нахабство тощо:

(34) укр. *Хіба ви дозволите просто так піти звідси отій нахабній людині?! [105, с. 11].*

Зазначений приклад демонструє різко негативне ставлення до суб'єкта та її характеристику як *нахабну*. Окрім цього, іменнику теж надано підкреслене конотативне забарвлення завдяки суфіксу *-ин-*.

У нижче представленому прикладі негативне значення передається осудом та злістю героя твору:

(35) укр. *То вами править схиблений на овочах гарбузоїд, а то – слабкодухий телепень, який повівся на дурні та плаксиві людські сентименти!* [105, с. 12].

Суб'єкт виражає свою злість використанням прикметників *схиблений, слабкодухий, плаксивий*. Використання знаку оклику в реченні надає йому більш нестримного значення, гучного сенсу.

Як вже було зазначено, оцінний компонент може бути присутній в тексті на рівні морфеми, лексеми, речення та словосполучення.

У літературному тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» реалізація оцінного значення на рівні словотвірних афіксів відбувається у 36 випадках (18,6% від загального обсягу досліджуваних випадків у романі). Нижче наведені приклади відображають функції деяких з них:

(36) англ. *You are so unromantic, she complained* [105, с. 24] 'Ти такий неромантичний, покаржилась вона'.

Використання префіксу *-un* в даному прикладі показує рису суб'єкта з негативної сторони – його неромантичність.

А ось в нижче зазначеному прикладі оцінка набуває вже більш образливого значення. Погана поведінка собаки виражена префіксом *-mis*:

(37) англ. *The dog misbehaves and I get the blame* [105, с. 14] 'Собака погано себе поводить і винний я'.

Як вже було досліджено, у романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» реалізація оцінки відбувається на рівні лексеми у 108 випадках (56% від

загального обсягу досліджуваних випадків у тексті), з яких 41 представляють прикметники, 34 – прислівники, 15 – дієслова та 18 – іменники.

(38) англ. *She was just being greedy really* [105, с. 102] ‘Насправді, вона просто була жадібною’.

Із наведеного вище прикладу помітно, що оцінка виражена прикметником «жадібний». Суб’єкт надає характеристику персонажу твору та виражає прихований осуд.

Прислівники в тексті «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» виражають переважно здивування або підкреслення іменника чи дієслова. Наприклад:

(39) англ. *It sounded like the most gruesomely gruesome hobby I'd ever heard of* [106, с. 98] ‘Це звучало як жахливо найжахливіше хобі, про яке я коли-небудь чув.’.

Дієслова в романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» передають конотативно забарвлене значення та можуть означати почуття, стан особи та оцінку її дії. До прикладу:

(40) англ. *I don't wear knickers... I snapped back* [106, с. 23] ‘Я не ношу трусики... Я відсахнувся’.

Дієслово ‘відсахнутися’ або ‘відскочити’ (*to snap back*) в наведеному прикладі позначає реакцію суб’єкту твору на зізнання подруги та демонструє несподіваність ситуації.

Деякі дієслова мають функцію позначення теплих почуттів до особи. До прикладу:

(41) англ. *Don't get me wrong, I love her to bits* [106, с. 16] ‘Не зрозумійте мене неправильно, я її дуже люблю.’

Іменники на позначення оцінки в романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» відіграють скоріше іронічну роль. До прикладу:

(42) *OK, tell me, O Tina the Mighty Wonder-Brain, what's your brilliant plan?* [106, с. 63] 'Добре, скажи мені, о Тіна, Могутні Чудо-мізки, який твій геніальний план?'

Літературний текст «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» характеризується також наявністю словосполучень, яких було досліджено у кількості 17 (8,8% від загального обсягу досліджуваних випадків у творі), функціями яких є збагачення та конотативне підкреслення одиниць мови (у випадку вживання фразеологічних зворотів).

Нище подані словосполучення-фразеологізми з роману:

(43) англ. *At that moment I saw the answer hurtling towards me* [106, с. 9] 'У цей момент я побачив, що відповідь мчить до мене'.

Фразеологізм *the answer hurtling towards me*, який перекладається як 'відповідь мчить до мене' означає в даному реченні, що героєві твору щось швидко спало до думки або певна ідея прийшла до нього.

(44) англ. *I am given the biggest burden of all* [106, с. 16] 'На мене лягає найбільший тягар з усіх'.

Поданий фразеологізм-словосполучення означає, що на персонаж твору зіштовхується з певною проблемою, яка виявляється складною для нього.

(45) англ. *I'm supposed to be loved and cherished* [106, с. 14] 'Мене мають любити і плекати'.

В наведеному вище прикладі фразеологізм-словосполучення *to be cherished* означає «добре поводитися, виховувати когось без жорстокості та свавілля».

Роман Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» характеризується наявністю речень, функцією яких є передача оцінного значення, часто в прихованому сенсі. Всього було досліджено 32 речення (16,6% від загального обсягу досліджуваних випадків у тексті) з прихованим оцінним компонентом. Розглянемо функції оцінного компоненту, вираженого в реченні:

(46) англ. *He fell about laughing so much he missed the potato and managed to peel part of his thumb instead. Served him right* [106, с. 49] ‘Він так розсміявся через те, що сумував по картоплі, що почистив собі замість неї частину великого пальця. Так йому і треба’.

У даному реченні простежується негативна оцінка ставлення до суб’єкта через фразу *served him right* ‘так йому і треба’, яка вказує на відсутність жалю до героя твору в іншого персонажа.

У літературному тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» оцінне значення також реалізується на рівні морфеми, лексеми, словосполучення та речення.

Всього налічується 61 випадок реалізації оцінного значення на рівні афіксів (25,2% від загального обсягу досліджуваних випадків у творі). Розглянемо функції вживання оцінних афіксів на прикладах з тексту:

(47) укр. *Ця мітла пречудово літає!* [105, с. 117].

З наведеного прикладу випливає, що при використанні префікса -пре предмету надається підсилене, перебільшене значення, що характеризує її з позитивної сторони.

(48) укр. *Ні, дорогенький, як попався, то вже сиди* [105, с. 192].

У вище поданому реченні суфікс -еньк- надає прикметнику глузливо-іронічного ставлення з негативним підтекстом. Суб’єкт спеціально вживає його для підсилення зневаження.

У романі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» налічується 113 лексем на позначення оцінки (46,7% від загального обсягу досліджуваних випадків у тексті). Вони представлені 43 прикметниками, 35 дієсловами, 19 іменниками та 16 прислівниками.

Прикметники виконують функцію надання оцінки та ознаки суб’єкту одночасно. До прикладу:

(49) укр. *Оса дісталася його потворної морди й умостилася прямо під оком* [105, с. 142].

Із наведеного прикладу можна помітити прикметник *потворний*, що позначає зовнішній вигляд морди монстра та виражає антипатію до його зовнішнього вигляду.

(50) укр. *Страшний той, хто негарний усередині, у кого душа потворна* [105, с. 236].

Дане речення містить в собі одразу два прикметники – *страшний* та *негарний*, які є характеристикою суб'єкта «з потворною душею».

Прикладами дієслів у контексті, які позначають агресію та зневажливість у тексті «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ», є наступні:

(51) укр. *Радше не проказав, а прогарчав* [105, с. 251].

Наведене дієслово «прогарчав» означає грубий тон мовлення, зневажливе звертання до суб'єкта.

(52) укр. – *Семенцику! – обурилася дівчинка. – Ти забув, хто ми тепер такі* [105, с. 287].

Поданий приклад характеризується наявністю дієслова *обурилася*, яке позначає стан суб'єкта та вказує на його емоційну налаштованість.

Як вже було зазначено, оцінка реалізується в творі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» за допомогою іменників з частіше негативним значенням. Вони мають на меті охарактеризувати певну якість особи, не даючи розгорнутого пояснення. До прикладу:

(53) укр. *упир Акула тримав у правиці покорчений костур влади* [105, с. 12].

Іменник *упир* відносить до частковооцінної лексики та позначає одразу негативного персонажа тексту.

Прислівники в романі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» слугують для підсилення емоції та вираження страху, радості тощо. Наприклад:

(54) укр. *Передчуваючи неймовірні враження від небаченого видовища, захоплено спитала Соня [105, с. 69].*

Прислівник *захоплено* передає оцінку стану суб'єкта як «радісний», «збуджений».

(55) укр. *Семенова й Одароччина мама була худюща й страшенно лупата [105, с. 77].*

У наведеному вище прикладі прислівник *страшенно* підсилює оцінку нездорової статури суб'єкта.

У романі «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було досліджено також 21 словосполучення (8,7% від загального обсягу досліджуваних випадків у творі), які містять в собі оцінку. Інколи словосполучення виступають в якості фразеологізмів. Функціями словосполучень є підсилення значення, надання характеристики дії тощо. До прикладу:

(56) укр. *Не встигли люди оговтатися від несподіваного перевтілення, як в Акуліній руці замиготіла мотузка – і враз гадюкою впала на Чу [105, с. 108].*

У наведеному словосполученні *впасти гадюкою* мотузка прирівнюється до гадюки, що зумовлено подібністю цієї тварини з довгим циліндричним об'єктом. Оцінка може спостерігатися і у реченні. В такому випадку, оцінне значення виступатиме або складником речення, або ж буде виражатися в його контексті.

(57) укр. *А спочатку ж усе йшло як по нотах. [105, с. 22].*

Словосполучення *йти по нотах* означає тут, що певні події відбуваються за планом, за бажанням героя або без зайвих перешкод.

(58) укр. *А в останню ніч болотування вони взагалі наче з ланцюга зриваються, – ледь не плакав бабай... [105, с. 52].*

Словосполучення *зірватися з ланцюга* означає «скаженіти», «вийти з себе» та позначає емоційне підсилення стану героїв твору.

(59) укр. *Ой! З великої радості від зустрічі Соня й забула, що перехитрила царя! Обвела круг пальця! [105, с. 253].*

Представлене речення містить у собі словосполучення *обвести круг пальця*, яке в буквальному сенсі означає «обдурити».

Як вже було зафіксовано, оцінка на рівні речення була досліджена в 47 випадках (19,4% від загального обсягу досліджуваних ситуацій у романі) у тексті «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ». Основною функцією реалізації оцінки саме в реченні є передача прихованого оцінного значення. Можна навести наступний приклад:

(60) укр. – *Не... – Соня хапала ротом повітря, наче риба на березі, – немає Чу... Чу... Акула за...брав* [105, с. 122].

Даний приклад не дає нам прямої оцінки, але можна помітити зображення внутрішнього стану суб'єкта твору, що виражається частиною *хапала ротом повітря, наче риба* та зображення заїкання *Чу... Чу..., за...брав*.

(61) укр. *Бляха-муха, і тут вибори! – вихопилось у Вови* [105, с. 90].

У наведеному вище випадку представлена оцінка ступеню обурення суб'єкта твору – хлопчика Вови, яка виражається через словосполучення «бляха-муха» та в контексті речення дає оцінку емоційному налаштуванню героя тексту. Прямої ж оцінки ситуації з боку самого персонажа немає.

Висновки до розділу 2

Семантика вивчає мовні одиниці та їх значення в літературному дискурсі.

Було встановлено, що методами вивчення та аналізу семантичних зв'язків у тексті є дефініційний, дистрибутивний та компонентний аналізи (п. 2.1).

Оцінка може бути складовою семантичної ознаки, яка, в свою чергу, являється компонентом лексико-семантичного поля. Семантична ознака поєднується з досвідом та точкою зору людини, що може нести в собі оцінне значення (п. 2.2.1).

Згідно аналізу різновидів класифікацій оцінної лексики у текстах «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько в країні

Жаховиськ», було встановлено частоту вживання та кількість випадків різних видів оцінного значення в досліджуваних романах: загалом 435 випадків (193 та 242 випадки у кожному тексті відповідно) вживання оцінних лексичних одиниць у різних класифікаціях оцінок, таких як позитивна/негативна, емоційна/раціональна, загально- та частковооцінному значенні, а також оцінок у складі частковооцінного значення (сенсорної, психологічної тощо).

У творі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» за частотою використання переважає позитивна (42 випадки або 21,8%) над негативною (35 випадків, 18,2%), емоційна (14 випадків, 7,3%) оцінка над раціональною (8 випадків, 4,1%); частковооцінна лексика представлена в романі 86 дослідженими прикладами або 44,5% (в той час, як загальнооцінна – 8 або 4,1%), зокрема, в її складі визначаються частковооцінні сенсорні оцінки (19 одиниць або 22%), частковооцінні психологічні (28 одиниць або 33%), частковооцінні сублімовані (23 одиниці або 26%) та частковооцінні раціоналістичні оцінки (16 одиниць, 19%).

Загальний обсяг кількості оцінних значень у складі різних класифікацій оцінок складає в творі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» 193 випадки (п. 2.2.2).

Роман О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» вирізняється приблизно однаковою частотою використання як позитивної, так і негативною оцінок (48 та 54 випадки вживання відповідно, або 19,8% та 22,2%). Емоційна оцінка зафіксована у 22 випадках (9%), що переважає над раціональною (12 випадків використання в тексті або 6,1%).

Частковооцінне значення, подібно до тексту «Розшукується Ракета на чотирьох лапах», досліджене на основі 92 випадків вживання або 38%, що значно переважає загальнооцінне (14 випадків, 4,9%). Серед груп частковооцінних значень визначаються частковооцінні сенсорні оцінки (24 одиниці, 26%),

частковооцінні психологічні (31 одиниця або 34%), частковооцінні сублімовані (20 одиниць, 22%) та частковооцінні раціоналістичні оцінки (17 одиниць, 18%).

Загальний обсяг зафіксованих оцінних одиниць у складі класифікацій за видами оцінок складає 242 випадки (п. 2.2.2).

Було встановлено, що оцінка може виражатися такими семантичними мовними одиницями, як морфема, лексема, словосполучення та речення.

У творі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» оцінка чайчастіше реалізувалася на рівні лексеми (56%). Друге місце посідає представлення оцінного складника через використання словотвірних афіксів – префіксів та суфіксів (18,6%). Третє місце посідає вираження оцінного значення в контексті речення, де вона часто є прихованою та опосередковано подається автором (16,6%). Останнє місце посідають словосполучення (8,8%) (п. 2.2.3).

У літературному тексті «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» реалізація оцінки також найчастіше виражається на рівні лексеми (46,7 %). Друге місце за частотою вживання залишається за рівнем морфеми (25,2%). Третє місце посідає вживання оцінки в контексті речення (19,4%). На останньому місці аналогічно до англійськомовного тексту знаходяться словосполучення (8,7%). (п. 2.2.3).

На основі класифікації оцінки згідно наявності її в складі семантичних мовних одиниць було зафіксовано, що на рівні лексеми оцінка представлена найчастіше в обох досліджуваних текстах.

На рівні речення оцінка виражається приблизно однаково в тексті «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Найрідше оцінка виражається на рівні словосполучення в обох творах.

На рівні морфеми оцінка істотніше виражена в українськомовному тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ», порівняно з англійськомовним романом Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах».

РОЗДІЛ 3
СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В СЕРІЇ КНИЖОК
ДЖ. СТРОНГА «РАКЕТА НА ЧОТИРЬОХ ЛАПАХ» ТА
С. ДЕРМАНСЬКОГО «ЧУДОВЕ ЧУДОВИСЬКО»

3.1 Структурний розподіл засобів вираження оцінки за фонетичним, морфологічним та лексико-синтаксичним рівнями

Структурно оцінна лексика може бути виражена на різних мовних рівнях [88, с. 11].

Г. Томпсон та Л. Альба-Джуес в своїй роботі «Оцінка в контексті» визначають загалом 3 мовних рівні, на яких виражається оцінка:

- фонетичний;
- морфологічний;
- лексико-синтаксичний [88, с. 11–12].

На фонетичному рівні оцінка може передаватися через звуки, інотацію, підвищення голосу, що може зображуватися написанням великих літер замість малих, використання знака оклику, пониженням голосу через вживання трьох крапок, та інших знаків пунктуації для передачі інтонації певного виразу [88, с. 12–13].

На морфологічному рівні оцінний компонент передається через використання афіксів, або специфічних префіксів та суфіксів; близькозвучних слів, різно- та однозвучних мовних одиниць, частин слів та їх граматичної форми [88, с. 12–13].

Лексико-синтаксичний рівень є найбільш об'ємним з точки зору структурного розподілу засобів, що включають в себе оцінку. До них відносяться наступні:

- безпосередньо лексичні оцінні одиниці;

- художні засоби з включеним оцінним компонентом, такі як епітети та метафори;
- розчленовані структури, або так звані парцельовані речення;
- вставні конструкції;
- вираження оцінки через контрастне протиставлення понять [26, с. 4–6].

Усього було досліджено 435 випадків вживання оцінки в складі мовних засобів, що виражені на фонетичному, морфологічному та лексико-синтаксичному рівнях, з яких 105 прикладів з англійськомовного тексту Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах», що становить 54,4% від загальної кількості досліджуваних ситуацій з тексту (окремо 46,6% складають безпосередньо оцінні мовні одиниці в складі лексико-синтаксичного рівня у кількості 88) та 124 випадки з українськомовного твору О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ», що складає 51% від загального обсягу зафіксованих ситуацій вираження оцінки на мовних рівнях (окремо 49% складають безпосередньо оцінні мовні одиниці у кількості 118, представлені в роботі) [105; 106].

У літературному тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було досліджено 12 прикладів вживання оцінки на фонетичному рівні, або 11,4% від загальної кількості досліджуваних оцінних одиниць за структурними рівнями. Оцінний складник виражений в даних прикладах наступним чином: *BAAAAAD* ‘ПОГАНІЙ’, *SKRANNGGG-SKRRRRRRRRRRRRRRRRRR-FFUDDD!* ‘без дослівного перекладу: погроза’, *oh* ‘ой’, *aha* ‘ага’ тощо [106].

Роман О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризується 10 прикладами вживання оцінки на фонетичному рівні, або 8% від об’єму виокремлених оцінок за їх структурним розподілом. Можна навести наступні приклади їх вживання: *У-у-у, а-а-а, що?!, блін!, агу, булі-булі, ух ти!, ану, фтій!* тощо [105].

Використання спеціальних афіксів задля виокремлення оцінного складника вже було досліджено в попередньому розділі, тож варто звернутися до різно- та однозвучних, близькозвучних мовних одиниць, а також частин слів та їх граматичної форми як засобів вираження оцінки на морфологічному рівні.

У романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було досліджено 7 прикладів (або 6,6% від загальної кількості оцінних компонентів за структурними рівнями) вживання оцінки на морфологічному рівні мови. До прикладу: *gruesomely gruesome* ‘жахливо жахливий’, *leapfrogging leapdogging* ‘стрибати жабкою, стрибати як собака’, *big feet, foot* ‘великі стопи, стопа’ тощо [106]. Словотвірні афікси були досліджені та підраховані в попередньому розділі роботи на рівні вираження оцінки морфемою.

Літературний текст О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» характеризується дослідженими 10 випадками вживання оцінки на морфологічному рівні без урахування оцінки як складової словотвірних афіксів, досліджених у попередньому розділі. Це становить 8% від загальної кількості досліджуваних оцінних одиниць згідно їх структурної класифікації. Наприклад: *мавпопикий, чмир-свистунчик, болотуватися та балотуватися, котилися, мов колобки та котіння, старий лісанет чи мотопет* тощо [105].

Лексико-синтаксичний рівень у творі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» представлений 86 випадками вживання оцінки у складі епітета, метаформи, парцельованого речення, вставної конструкції та речення з контрастним протиставленням, що становить 82% від виокремлених ситуацій до розподілу їх за структурними рівнями) [106].

Було досліджено 32 епітети (37% від досліджуваних засобів на лексико-семантичному рівні).

Одним із найбільш вживаних літературних засобів (або тропів) є епітет. Епітети вживаються з метою художнього означення події, людини, явища тощо.

Важливе місце серед цих засобів займає епітет – троп, що відіграє значну роль у творенні мовної картини світу, допомагає вирізнити певний предмет чи явище з ряду однорідних, точніше передати думку, надає мові образності, емоційної виразності і є свідченням багатства і розмаїтості мовлення. Варто дотримуватися вузького розуміння епітета, яке «охоплює лише художні, емоційно-забарвлені означення, що відзначаються оригінальністю, нечастим вживанням, індивідуальним змістовим наповненням» [98, с. 3].

У літературних тестах епітети мають важливу роль – насичити твір та дати ознаки таким частинам мови, як прикметники та прислівники.

До прикладу можна навести наступні епітети з оцінним складником із тексту «Розшукується Ракета на чоитрьох лапах»: *pretty* ‘милий’, *roughed up* ‘пошарпаний’, *dirty* ‘брудний’, *best* ‘найкращий’, *obligingly* ‘люб’язно’, *surprising* ‘дивно’, *brilliant* ‘блискучий’, *cheerfully* ‘весело’, *triumphant* ‘тріумфуючий’, *simple* ‘простий’, *clean* ‘чистий’, *sternly* ‘суворо’, *encouragingly* ‘підбадьорююче’, *cool* ‘спокійно’, *girly* ‘дівочий’, *happy* ‘щасливий’ тощо [106].

Лексико-синтаксичний рівень у творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» представлений 104 випадками вживання оцінки у складі епітета, метаформи, парцельованого речення, вставної конструкції та речення з контрастним протиставленням, що становить 84% від виокремлених ситуацій від загальної кількості до розподілу їх за структурними рівнями) [105].

Твір О. Дерманського вирізняється великою кількістю епітетів на позначення оцінки, як структурних складників лексико-синтаксичного рівня мови. Усього було досліджено 44 випадки або 42,3% у складі лексико-синтаксичного рівня вираження оцінки. Варто звернутися до наступних прикладів з тексту: *спокійно*, *лагідно*, *бридко*, *паскудні*, *погоже*, *безмежна*, *нестримна*, *гадський*, *красивий*, *наполегливо*, *потужна*, *похмура*, *хімерний* тощо [105].

Роман Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» характеризується наявністю метафор з включеним оцінним компонентом.

Метафори, що найчастіше з усіх літературних засобів зустрічаються саме в дитячій літературі, є важливими ознаками для оцінки тексту з боку науки семантики. Вони поєднують словникове значення слова з урахування контексту та приписують йому певну властивість, яку об'єкт чи суб'єкт не може мати логічно[40, с. 105].

Метафора – семантичне явище, пов'язане з вживанням слів в переносному значенні. У метафорах присутнє зіставлення, але тут воно має інакше, дещо змінене значення та виконує іншу лексичну роль. Предмети та явища дійсності поєднуються в метафорах лише контекстуально та асоціативно. Будь-яке порівняння в метафорах досить важко помітити, бо воно являється дещо літературним, прихованим у змісті самого висловлювання. Відносини між вихідним значенням та похідним підкоряються зазвичай двом семантичним моделям: метафорі та метонімії, як її складника [47, с. 6–7].

Було зафіксовано 12 випадків вживання метафор з оцінним компонентом або 14% від об'єму досліджених оцінних складників на лексико-синтаксичному рівні у тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах». До прикладу можна навести: *to look daggers* 'дивитися кинджальним поглядом', *to bombard hardly with questions* 'посилено бомбардувати питаннями', *tight smile* 'натягнута посмішка', *wet whirlpools of eyes* 'вологі водовороти очей', *chorus of shouts and yells* 'хор криків та воплів', *frozen look* 'застиглий погляд' та ін. [106].

Окремо було встановлено 14 випадків вживання метафор з оцінним складником або 13,5% за структурною класифікацією в романі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ». Наприклад: *впасти гадюкою, очі бігали, сковані страхом, масивний залізний птах, вітер дужче рвав, темні сили, вибухнули великі квіти, змієвидні летючі гарбузи, відгукнутися блискавкою болю* та ін. [105].

Наступним засобом, який містить в собі оцінний компонент та представлений на лексико-синтаксичному рівні, є парцеляція або так звані

розчленовані структури. Вони складаються з головного висловлювання та одного (кілька) парцелятів (або частин). Парцеляцію відносять до засобів передачі експресії в тексті, яка часто виникає в живих діалогах, коли продумати наперед усе сказане не виявляється можливим [37, с. 143].

Експресія – це не тільки емоційна якість мовлення, завдяки якій воно набуває стилістичної маркованості і стає спроможним передати певний нетривіальний зміст, але й складна стилістична категорія, що спирається на цілий комплекс психічних, соціальних та лінгвістичних чинників і виявляється як інтенсифікація виразності повідомлюваного [58, с. 61]. Експресивність тісно пов'язана з емоційністю, що призвело до ототожнення деякими вченими цих понять. Тому експресивність набагато ширша за емоційність у мові [58, с. 63].

У процесі мовлення необхідним є інтонаційне розмежування та уточнення, зокрема, оцінного значення. Парцеляція з оцінним складником в експресивному значенні використовується для підкреслення спонтанності, невимушеності мовлення [37, с. 144].

У романі Дж. Стронга було досліджено 16 випадків вживання оцінки за допомогою розчленованих структур, а саме 19% від загальної кількості досліджуваних лексичних оцінних одиниць в межах структурної класифікації залексико-синтаксичним рівнем [106]. Парцеляція характеризується в тексті наступними прикладами:

(62) англ. *It strongly crashed back into the big, upright cheese cabinet behind. Wobbled. It toppled forward* [106, с. 51] ‘Воно сильно врізалось у велику вертикальну шафу для сиру позаду. Хиталося. Воно перекинулося вперед’.

У наведеному вище прикладі автор вказав розчленовану невеликими реченнями послідовність дій суб'єкта, опосередковано вказуючи на незграбність та характеризуючи його як необережного.

(63) англ. *She stretched. Yawned. She had a widdle in the middle of the road* [106, с. 100] ‘Вона потягнулася. Позіхнула. Вона зробила піпі посеред дороги.’

Представлене речення характеризується наявністю парцеляції та вказує на оцінку поведінки суб'єкта як кумедної, незграбної, дещо дитячої та інтонаційно підкреслює її. Даний приклад відображає собаку головного героя, яка протягом усього твору вирізняється поганою поведінкою та незлагодженою реакцією, та є компонентом оцінного судження про неї.

(64) англ. *We'll think of something. Always have. We're a good team, you and me. The best* [106, с. 37] 'Ми щось придумаємо. Завжди придумували. Ми хороша команда, ти і я. Найкращі'.

Даний приклад демонструє бажання підбадьорити суб'єкт, вселити впевненість в своїх силах через оцінку якості дружності та підсилення особистісної риси – *the best* 'найкращі'.

(65) англ. *Pesky dog stole my roast chicken. I'd only just bought it. Stole it right out of my bag. That was my lunch* [106, с. 11] 'Набридливий пес вкрав мою смажену курку. Я тільки що купив її. Вкрав її прямо з моєї сумки. Це був мій обід'.

У наведеному вище реченні парцеляти підсилюють емоційний стан героя, що виражений обуренням та злістю через вживання прикметника *pesky* 'надокучливий'. Також, окремі розчленовані структури виражають почуття жалю та образи («Я тільки що купив її», «Це був мій обід»).

У літературному тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» налічується 14 випадків використання парцеляції з оцінним складником. Це становить 13,5% від загальної кількості досліджених оцінних засобів в межах лексико-синтаксичного рівня. До прикладу можна навести:

(66) укр. *Втім, найбільше Соня чекала, звісно ж, не собача. Найбільше чекала маму й тата. Бо страшенно скучила* [105, с. 14].

У наведеному прикладі знову можна помітити розчленування речення на декілька смислових частин, які виражають емоцію смутку у дівчинки за батьками. Оцінка підкреслена також прислівником *страшенно* у складі другого парцелята.

(67) укр. *Переховувався в нетрях і харчувався...соромно не те, що сказати, а й подумати... комарами* [105, с. 19].

Продемонстроване речення роз'єднане трьома крапками на окремі парцеляти. Перший парцелят виражає оцінку дії суб'єкта з точки зору її ганебності (*соромно*). Емоційно-оцінне значення речення передається так званим затягуванням повідомлення інформації або трьома крапками на письмі.

(68) укр. *Соня плакала. Їй не було боляче, їй було прикро. Так прикро, як ніколи* [105, с. 68].

Наведений приклад характеризується двома парцелятами, які експресивно доповнюють емоційний стан дівчинки – героя твору та дають оцінку цього стану: *прикрість*, сум, образа. Парцелят *так прикро, як ніколи* підкреслює вказану емоцію та надає їй перебільшеного значення.

(69) укр. *Соня знову була сама як палець у непривітному липкому тумані. В безкінечному тумані* [105, с. 76].

Подані речення не тільки описують туман як *липкий* та *непривітний*, *безкінечний* у складі парцелята, а ще й надають реченню емоційного забарвлення, створюючи атмосферу та почуття безвиході та заплутаності.

Вставні конструкції також представляють собою один із засобів вираження оцінки на лексико-синтаксичному рівні та наявні в творах «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Вставна конструкція завжди входить у склад речення, але не при цьому його членом. Вона може виражатися вставним словом, словосполученням, реченням. Як правило, вставні слова виражають особисте ставлення особи до висловлювання, його оцінку, яка може позначати протиставлення, поступовість, розділовість або невпевненість, а також почуття здивування, обурення, радості, співчуття тощо [94, с. 205].

Літературний текст Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» вирізняється присутності в ньому вставних конструкцій з оцінним компонентом

на лексико-синтаксичному рівні мови. Їх було досліджено 15 випадків або 17% від загальної кількості засобів вираження оцінки на лексико-синтаксичному рівні мови.

До прикладу наводяться наступні вставні слова та словосполучення з оцінним компонентом: *unfortunately* ‘на жаль’ (підкреслення емоції жалю), *hardly* ‘насилу’ (оцінка труднощів виконання певної справи), *always* ‘завжди’ (оцінка погляду за ступенем звичайності), *just for once* ‘всього одного разу’ (оцінка ступеню частоти виконання дії), *luckily* ‘на щастя’, *completely* ‘повністю’ (оцінка ступеню міри), *especially* ‘підкреслення ступеню вираження оцінки’ та ін. [106].

У творі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» було зафіксовано 17 випадків вживання вставних слів та словосполучень з включеною оцінкою на лексико-синтаксичному рівні, що становить 16,3% від об’єму досліджуваних лексичних оцінних одиниць у складі лексико-синтаксичного рівня. Наприклад, можна продемонструвати наступні: *на щастя, на жаль, як не дивно, шкода, на біду, на радість, до вподоби* [105].

Окрім вище наведених лексико-синтаксичних засобів вираження оцінки, варто виокремити протиставлення, яке присутнє як у творі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах», так і в тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Контрастне протиставлення, або антитеза, може виражатися переважно антонімами, а також образами, словами у переносному значенні, які можуть характеризуватися як протилежні в контексті [95, с. 48].

Антитеза або протиставлення представлені в реченнях, в яких різко позитивні лексичні одиниці прямо протилежні різко негативним. В основі досліджених протиставлень, що можуть виражатися словами або словосполученнями, лежить оцінне судження про суб’єкт, об’єкт, рису, ознаку тощо [95, с. 49].

У літературному тексті Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було зафіксовано 11 випадків використання протиставлення з включеним оцінним компонентом, що становить 13% від загальної кількості досліджуваних засобів вираження оцінки згідно її структурної класифікації в межах лексико-синтаксичного рівня.

Були досліджені наступні слова та словосполучення в складі речень, що виражають протиставлення: *stupid – clever* ‘тупий – розумний’, *a giant – a goblin* ‘гігант – гоблін’, *angry – calm* ‘злий – спокійний’, *to fail – to succeed* ‘зазнати невдачі – досягти успіху’, *to look nervous – to breath a sigh of relief* ‘виглядати нервовим – зітхнути з полегшенням’, *good dog – bad dog* ‘хороший пес – поганий пес’, *full – hungry* ‘ситий – голодний’, *to hesitate – to be sure* ‘вагатися – бути впевненим’ [106].

Роман О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» вирізняється 15 випадками використання автором протиставлення задля позначення оцінки або 14,4 % від загальної кількості досліджуваних оцінних одиниць на лексико-синтаксичному рівні.

До прикладу можна навести наступні: *несправедливо – по-чесному, хрипіти від задухи – заливатися сміхом, розбишаки – чемні, байдужий – на душі шкребуться коти, несправжня, примара – із плоті та крові, веселий – засмучений, нетерплячий – терпимий, грубуватий – лагідний* [105].

3.2 Функційне призначення засобів вираження оцінки за рівнями мови

Як вже було встановлено, оцінка може бути виражена в структурі різних мовних рівнів: фонетичному, морфологічному, лексико-синтаксичному.

Можна розглянути функційні особливості фонетичного рівня вираження оцінки в творі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах»:

(70) англ. *BAAAAAAD, Tina growled, and at that same second Streaker's head shot forward and seized the bone* [106, с. 28] – ПОГAAAAАНА, – проричала Тіна, і тоді Стрілка смикнула головою і схопила кістку’.

У поданому вище реченні вживається великий шрифт та подовження голосної літери для підкреслення емоції суб’єкта. Дівчинка Тіна назвала собаку Стрілку *BAAAAAAD* ‘поганою’, і від її підвищеного тону собака «смикнула головою і схопила кістку».

(71) англ. *Uh-oh, said Dad, gazing at them in his rear-view mirror. Trouble* [106, с. 97] ‘Ой-ой, сказав тато, дивлячись на них у своє дзеркало заднього виду. Біда’.

Наведене речення містить в собі частковооцінне значення, яке передається через зауваження героя з приводу ситуації. Батько каже *uh-oh*, що підкреслює його хвилювання та супроводжується коротким словом *trouble* ‘біда’.

(72) англ. *‘Hooray!’ screamed the crowd, and Mr Whiffle’s spectacles fell off from jumping about too much* [106, с. 100] ‘Ура! – закричав натовп, і окуляри містера Віффла впали від надмірних стрибків’.

Вище вказане речення містить в собі вигук *Hooray* ‘Ура’, який передає емоцію радості натовпу в контексті твору.

(73) англ. *Wow! breathed Curtis* [106, с. 73] ‘Вау! – видихнув Кертіс’.

У наведеному прикладі використовується вигук *Wow* ‘Вау’, який також виражає несподівану радість героя твору.

З літературного твору О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» можна також навести приклади вживання оцінки на фонетичному рівні. Серед них:

(74) укр. – *Та трохи страшний! У у у! А а а! — він, скорчивши пику, посунув на клітку з Чу. — А так? У у у!* [105, с. 158].

Даний приклад відрізняється вживанням подовженої голосної у, що означає вигуки суб’єкта, що прагне налякати інших. На це вказує прикметник *страшний* та словосполучення *скорчити пику*, яке відображає негативний настрій героя.

Вигук в наведеному прикладі підкреслює страхітливість монстра та вказує на його бажання налякати.

(75) укр. – *Ой! – раптом скрикнула Соня. – Там так і написано?* [105, с. 140].

У поданому прикладі використовується вигук *ой*, який вказує на здивування суб'єкта. Герой твору Соня *раптом скрикнула*, перед цим вживаючи вказаний вигук для підкреслення цієї раптовості.

(76) укр. *Ура! Ура а а! – раптом невідь чому зрадив і несамовито застрибав на місці хлопчик...* [105, с. 68].

Наведений приклад відображає вживання вигуку *ура*, який повторюється двічі та в другому разі голосна літера подовжується. Далі автором вказується радість хлопчика, що виражається словосполученням *застрибати на місці*.

Отже, основними функціями передачу оцінки на фонетичному рівні можна вважати підкреслення емоції здивування, страху, радості тощо. Також, окремі вигуки та вживання окличного знаку вказують на бажання автора передати почуття, стан та настрої героїв твору.

Варто розглянути функційні особливості вираження оцінки в романі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» на морфологічному рівні. Вона виокремлюється в наступних прикладах:

(77) англ. *It sounded like the most gruesomely gruesome hobby I'd ever heard of* [106, с. 98] 'Це звучало як найбільш жахливо жахливе хобі, про яке я коли-небудь чув'.

У поданому реченні, окрім використання автором двох близькозвучних слів, можна помітити в них різні закінчення (-у та -е), які вказують на те, що оцінні лексичні одиниці відносяться до різних частин мови – прислівника та прикметника відповідно. Окрім того, автор звертається до лексико-синтаксичного засобу (повтору) задля підкреслення «жахливості» хобі, про яке йдеться в реченні.

(78) англ. *But she was running with the pack, leapfrogging, or rather leapdogging her way to the front and there was no stopping her* [106, с. 97] ‘Але вона бігла зі зграєю, перестрибуючи наче жаба, чи, скоріше, перестрибуючи наче собака, вперед, і її вже не можна було зупинити’.

Із вище наведеного речення помітним є використання двох близькозвучних слів, які співвідносяться за однаковим префіксом *-leap* та закінченням *-ing*. Помітною є і граматична зміна, а саме зміна кореня слова (*-dog-*, *-frog-*). Даний приклад демонструє оцінку бігу собаки суб'єктом, який у творі виступає її господарем.

В українськомовному тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» можна продемонструвати наступні приклади вживання оцінки на морфологічному рівні та її функції в його складі:

(79) укр. – *Ні, – зітхнув мавполикий товстун. – Я чмир-свистунчик* [105, с. 159].

Поданий приклад містить в собі специфічну граматичну форму на позначення оцінки зовнішності суб'єкта. Автор звертається до прикметника *мавполикий*, який позначає не тільки оцінку зовнішнього вигляду, а ще й може виражати симпатію/антипатію до героя тексту.

Окремо можна розглянути лексичну одиницю *чмир-свистунчик*. Поданий персонаж є вигадкою автора. Слово складається з двох частин: перша позначає чудовисько, друга – вказує на його діяльність (свистіти). Також, вживання суфіксу *-чик-* має зменшувальне значення, вказуючи на невеликого монстра або чудовиська.

(80) укр. – *Все одно не розумію. Хіба балотуватися – не означає претендувати на якусь посаду? – А хіба я тобі не пояснив? – уставив слівце й Чу. – Наші кандидати болотуються в болоті* [105, с. 48].

З наведеного вище речення можна виокремити дві форми дієслова, які відрізняються лише однією літерою – *балотуватися* та *болотуватися*. Якщо

дієслово *балотуватися* згідно Словнику української мови означає «Висувати свою кандидатуру для балотування» [100, с. 97], то дієслово *болотуватися* є вигадкою автора, але має схоже значення. Воно означає висування своєї кандидатури чудовиськом для балотування, але місцем його проведення є болото, де збираються всі монстри з тексту автора.

Отже, оцінна лексика на морфологічному рівні має функції передачі різно-, одно- та близькозвучних слів, які в контексті мають окремі, коцептуально важливі значення для читача та автора; а також вказання зменшувально-пестливих або перебільшених дефініцій лексичної одиниці; окремою є функція передачі емоційного конотативного забарвлення слова, що не рідко є вигаданим, зокрема, в романі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

На лексико-синтаксичному рівні оцінка, як вже було зазначено, може виражатися епітетами. Літературний текст «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» вирізняється великою кількістю епітетів на позначення оцінки. Оцінна функція епітетів виявляється безпосередньо в контексті. Можна навести наступні приклади з твору:

(81) англ. *Streaker's coat was pretty roughed up and dirty but she seemed OK* [106, с. 14] ‘Пальто Стрілки було досить пошарпаним і брудним, але вона виглядала добре’.

З наведеного прикладу можна виокремити епітети-прикметники *roughed up* ‘пошарпаний’ та *dirty* ‘брудний’, які надають характеристику одягу собаки Стрілки. Проте, автор використовує епітет-прислівник *OK*, який описує зовнішній вигляд собаки з позитивної сторони.

(82) англ. *We are the champions* [106, с. 74] ‘Ми – чемпіони’.

У поданому реченні автор вживає епітет-іменник *champions*, який характеризує суб'єктів як переможців або людей, що подолали певні складнощі чи незгоди.

(83) англ. *It's going to be fine, Tina smiled encouragingly. Come on* [106, с. 73] ‘Все буде добре, Тіна підбадьорливо посміхнулася. Давай’.

Наведений приклад характеризується наявністю одразу двох епітетів-прислівників на позначення оцінки – *fine* ‘добре’, *encouragingly* ‘підбадьорливо’. В даному випадку вони виконують функцію підбадьорення та похвали з боку суб’єкта в тексті.

(84) англ. *I squeaked, in what I hoped was a girly voice* [106, с. 76] ‘Я пискнув, як я сподівався, дівочим голосом’.

Поданий приклад демонструє ототожнення дівочого голосу з тонким, або, як зазначено в прикладі, «писклявим». Тут використовується епітет-прикметник *girly* ‘дівочий’ на позначення гендерних особливостей суб’єкта.

Із літературного тексту О. Дерманського також можна навести приклади вживання епітетів на позначення оцінки та визначити їх функції. Серед них:

(85) укр. *на далекий силует похмурої споруди падає крилата тінь химерного дракона* [105, с. 137].

У наведеному прикладі автор вживає два епітети-прикметники – *похмура* та *химерний*. Перший відображає зовнішній вигляд споруди та має на меті пробудити в уяві читача приблизний її вигляд (наприклад: темна, непривітна тощо). Епітет-прикметник *химерний* в словнику українських епітетів подається як «чудернацький, незвичайний, потворний» [98, с. 205] та може означати як чудернацьке, так і потворне створіння.

(86) укр. *Бабуся, здається, все зрозуміла й тому заговорила спокійно, майже лагідно* [105, с. 16].

У даному прикладі представлені два епітета-прислівника – *спокійно* та *лагідно*, які позначають спосіб передачі інформації суб’єктом.

(87) укр. *Вітер наполегливо ніс їх до краю бескидів, туди, де починалася не така горбиста й не така залісна місцевість* [105, с. 134].

Представлений приклад розкриває значення епітета-прислівника *наполегливо* та означає оцінку ступеню природного явища. Примітним є й тут персоніфікація вітру, який *ніс їх до краю бескидів*.

(88) укр. *В цього похмурого, вбраного в усе чорне хлопця красиві й добрі, небесного кольору очі* [105, с. 155].

Вище подане речення вирізняється не тільки наявністю епітетів-прикметників *похмурий, красивий, добрий*, а ще й певним протиставленням зовнішнього вигляду та душевного стану суб'єкта. Попри те, що хлопець був похмурим та вбраним в усе чорне, його очі залишалися *красивими, добрими та небесного кольору*.

(89) укр. *А тепер... смикають, регочуть, бісенята, та ще й потішаються з старого своїми паскудними пісеньками* [105, с. 52].

Прикметник-епітет *паскудними* є оцінкою якості. Епітет-іменник *бісенята* є конотативно-забарвленим, з підкресленим стилістично негативним значенням, та містить оцінку – вживається в значенні «вередливі дітлахи».

З літературного тексту Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» можна привести наступні приклади метафор з оцінним компонентом:

(90) англ. *Tina looked daggers at me, while Mrs Bittenbott took a step back in surprise* [106, с. 76] ‘Тіна кинула на мене погляд, подібний кинджалу, а місіс Біттенбот здивовано відступила на крок’.

Метафора *to look daggers* буквально означає ‘злий’, ‘гострий, наче кинджал, погляд’, та є оцінкою стану героя літературного тексту.

(91) англ. *I bombarded Dad with questions* [106, с. 84] ‘Я бомбардував батька запитаннями’.

Метафора *to bombard with questions*, що в переносному значенні перекладається, як ‘бомбардувати питаннями’, в прямому значенні означає ‘задавати багато питань’, вживається для емоційного підкреслення настрою героїв тексту.

(92) англ. *I told her it didn't and gazed deeper and deeper into the black, wet whirlpools of her eyes* [106, с. 45] ‘Я сказав їй, що це не так, і вдивлявся все глибше і глибше в чорні вологі водовороти її очей’.

Наведене речення вирізняється метафорою *wet whirlpools of her eyes*, що надає такому органу як очі конотативного забарвлення, і при тому не притаманного йому значення – ‘вологі водовороти’.

(93) англ. *I followed her progress by listening to the growing chorus of shouts and yells from the people she knocked over* [106, с. 51] ‘Я стежив за її прогресом, прислухаючись до зростаючого хору вигуків і криків людей, яких вона збила з ніг’.

Поданий приклад характеризується наявністю метафори з оцінним складником *the growing chorus of shouts and yells* ‘зростаючий хор вигуків і криків’, але для іменника *chorus* ‘хор’ крики та воплі не є притаманними. Автор використовує дане слово для підкресленого зображення великої кількості голосів.

Прикладами метафор з оцінним складником з літературного тексту О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» можна назвати наступні та визначити їх функційне призначення:

(94) укр. *В небо злетів казковий водограй яскравих вогнів* [105, с. 285].

У наведеному прикладі водограю надається нелогічна властивість – *злетів*, адже вода літати не може. Оцінка простежується в прикметнику *казковий* та *яскраві*, які додають більш святкової атмосфери реченню.

(95) укр. *Бо щовечора, за непорушним законом темних сил, цар Країни Жаховиськ намагається ковтнути сонце, щоб темрява запанувала назавжди* [105, с. 285].

Дане речення характеризується метафорами *темні сили*, *ковтнути сонце* та *темрява запанувала*.

Оскільки сили фактично не можуть бути темними, автором наводиться їхня ознака як «погані» або «злі» включно з емоційною оцінкою.

За логічним сприйняттям, неможливо ковтнути планету, а отже автор емоційно підкреслює дію суб'єкта, надаючи йому неймовірних можливостей.

Темряві також надається персоніфікація з підкресленою оцінкою могутності, адже фактично темрява не може панувати, а може лише логічно «наступати», «ставати».

Отже, функціями епітетів та метафор у складі лексико-синтаксичного рівня являються: емоційне підкреслення стану, якості, ознаки, дії суб'єкта чи об'єкта; виокремлення образності звороту, набору лексичних одиниць за допомогою підкресленої художності; створення експресивного ефекту, розрахованого не тільки і не стільки на наочне сприйняття об'єкту, скільки на його оцінку.

Таким чином, функція оцінності епітету та метафори виконує роль засобу, який формує найменування, що не тільки відображає навколишню дійсність, а й виражає оцінне відношення до нього [51, с. 132].

До емоційно-оцінної функції метафор належить їх сприяння вираженню позитивної чи негативної оцінки, експресивно доповнюючи репрезентацію емоцій та почуттів комунікантів, зображених у тексті [57, с. 68–69].

На основі розглянутих в попередньому підрозділі прикладів парцеляції або розчленованих структур з оцінним складним, можна виокремити їхні функції на основі текстів Дж. Стронґа «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Отже, було виокремлено наступні функції парцеляції з точки зору оцінки: емоційне виділення думки; представлення оцінки автора через використання пунктуаційних знаків (оклику, трьох крапок тощо) та інтонації залежно від контексту в якому знаходиться речення; парцеляція також виконує характерологічну функцію в художніх текстах, адже вона привертає увагу до

певних рис, ознак або подій, на яких зосереджується автор твору; для передачі емоційно-психічного стану самого персонажа.

До функційних особливостей вираження оцінки за допомогою вставних конструкцій на лексико-синтаксичному рівні належить, зокрема, передача емоційної оцінки – жалю, сорому, ступеню прояву, обурення, гніву тощо.

Варто розглянути вставні слова в романі Дж. Стронґа «Розшукується Ракета на чотирьох лапах». Ось деякі з них:

(96) англ. *I like Tina, but unfortunately she likes me too* [106, с.16] ‘Мені подобається Тіна, але, на жаль, я їй теж подобаюся.

У наведеному прикладі використовується вставне слово *unfortunately*, яке перекладається як ‘на жаль’ та має на меті надати суб’єктом емоційну оцінку жалю з приводу ситуації.

(97) англ. *She always goes a bit too far* [106, с.16] ‘Вона завжди заходить занадто далеко’.

Подане речення характеризується наявністю вставних слів *always* ‘завжди’ та *too* ‘занадто’, які позначають передачу оцінки з погляду на її звичайність або регулярність. Суб’єкт дає визначення стабільності риси або ознаки іншого суб’єкта та виражає стабільну впевнену думку – ‘завжди заходить занадто далеко’.

(98) англ. *These things only happend when Streaker was there causing it all but, just for once, she was out in the garden, COMPLETELY INNOCENT* [106, с.16] ‘Подібні речі траплялися лише тоді, коли Стрілка була там, викликаючи все це, але тільки одного разу вона була в саду, ЦІЛКОМ НЕВИННА!’.

Даний приклад вирізняється вставним словом та словосполученням на позначення оцінки. По-перше, вставне словосполучення *just for once* ‘тільки одного разу’, яке позначає не часту повторюваність дії та оцінює її як рідкість. По-друге, вставне слово *completely* ‘цілком’, яке дає оцінку ступеню міри вираження прикметника в реченні.

Вставні слова у романі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» можна представити наступними прикладами:

(99) укр. *На щастя, ні, – відповів за Гарбузяника Вова. – Повернувся до свого звичного віку* [105, с. 21].

У представленому реченні вставна конструкція *на щастя* відображає та дає оцінку емоції радості та відчуття полегшення суб'єкта. Головний герой відчуває емоцію полегшення, бо суб'єкт зможе «повернутися до свого звичного віку»

(100) укр. *То що, ті каліки, чи як ти там кажеш, так швидко скінчилися? Шкода, такі коротенькі* [105, с. 21].

Наведене речення вирізняється вставною конструкцією *шкода*, яке передає емоцію жалю в суб'єкта та дає оцінку зовнішнього виду *калік* – називає їх коротенькими.

(101) укр. *Усі раділи, а найбільше, як не дивно, бабай* [105, с. 85].

Продемонстрований приклад вирізняється вставним словосполученням *як не дивно*, яке виражає ступінь подиву та оцінку емоції радості такого негативного персонажа твору, як *бабай*.

До функційних особливостей вираження оцінки у протиставленнях як складниках речення можна віднести: гра на контрасті, різке зображення позитивних/негативних або полярно протилежних оцінних рис, зіставлення полярно протилежних понять для підкреслення та посилення ментально-емоційного враження суб'єкта, надання певному висловленню образності, якості звучання, підкресленої граничності висловів.

Варто розглянути протиставлення та його оцінні функції в контексті твору Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» :

(102) англ. *A giant and a goblin – that's what they looked like* [106, с. 26] 'Велетень і гоблін – ось як вони виглядали'.

Поданий приклад демонструє оцінку зовнішнього вигляду та статури двох суб'єктів твору, які виявляються різко протилежними через іронічно-підкреслені

іменники в контексті – *giant* ‘велетень’ та *goblin* ‘гоблін’. Знаючи характерні риси даних іменників, особа може співставити їх із виглядом героїв казки, фізичні риси яких автор надає через різке протиставлення.

(103) англ. *I looked at his swollen, angry face... The man's shoulders slumped forward as he calmed down* [106, с. 9–10] ‘Я подивився на його опухле розлючене обличчя... Плечі чоловіка опустилися вперед, коли він заспокоївся’.

З наведеного прикладу можна виокремити наступне протиставлення: *to get angry* ‘розлютитися’ – *to calm down* ‘заспокоїтися’, яке виражають векторну протилежність, адже позначає протилежну спрямованість душевного стану – розлюченість та спокій.

(104) англ. *Are you scared I might succeed?.. I failed on a technicality* [106, с. 22, 28] ‘Ти боїшся, що я можу досягти успіху?.. Я зазнала невдачі з технічних питань’.

Даний приклад також розкриває протиставлення, яке виражене дієсловами *to succeed* та *to fail*, які позначають протилежну спрямованість дій: ‘досягати успіху’ та ‘зазнати невдачі’.

(105) англ. *Even Mum and Dad were looking nervous by this time. I breathed a sigh of relief* [106, с. 22, 28] ‘Навіть мама і тато на той час виглядали нервовими. Я зітхнув із полегшенням’.

Ще один приклад протиставлення емоційного стану суб’єктів твору – батьків та головного героя – хлопчика Тревора. У контексті використані два словосполучення: *To look nervous* – *to breath a sigh of relief* (‘виглядати знервованим’ та ‘зітхнути з полегшенням’), які є взаємовиключаючими та контрастно розкривають почуття персонажів твору.

Варто розглянути й приклади вираження оцінки на основі використання протилежних понять у тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ»:

(106) укр. *Хіба це дозволяє нам чинити несправедливо, порушувати своє слово... Мусить бути по-чесному* [105, с. 10].

У наведеному прикладі оцінка позначає ступінь справедливості певного вчинку, або його міри його порядності. Векторне протиставлення понять додає яскравості та експресивності, емоційного забарвлення висловлюванню.

(107) укр. *Замість хрипіти від задухи, вона просто заливалася сміхом і показувала пальцем на упиря* [105, с. 23].

Дане речення вирізняється не тільки наявністю протиставлення, а ще й фразеологічними зворотами *хрипіти від задухи* та *заливатися сміхом*. Оцінка тут дається психо-емоційному стану суб'єкта твору та виявляється контрастним зображенням та експресивною подачею автора.

(108) укр. *Бо ж хоч як він намагався вдати з себе байдужого й холонокровного, було видно, що на душі в нього шкребуться коти, та ще й голодні* [105, с. 207].

Даний приклад характеризується наявністю не лише контрастного протиставлення *байдужий, холонокровний* та *на душі шкребуться коти*, що виключають наявність один одного, а й фразеологічним зворотом *на душі шкребуться коти*, який означає «неспокій, неврівноважений душевний стан, тривожність».

(109) укр. *Так, ніби вона несправжня, наче вона не дівчинка з плоті та крові, а якась примара* [105, с. 230].

Протиставлення *несправжня, примара* та *з плоті та крові* є вказівкою на вагому різницю між фізичним станом тіла та душі. Дані поняття виключають одне одного, тому що не можуть позначати один і той самий суб'єкт.

Висновки до розділу 3

У ході роботи було встановлено, що структурно оцінка виражається на фонетичному, морфологічному та лексико-синтаксичному рівнях.

Оцінка в складі фонетичного рівня мови передається використанням певних звуків; специфічної інтонації; підвищенням або пониженням голосу, що характеризується в межах тексту вживанням суб'єктами знаків оклику, трьох крапок тощо; написанням великих літер для позначення сильної емоції, наприклад крику; використання інших знаків для емоційного підкреслення почуттів.

Також було зафіксовано, що на морфологічному рівні оцінний складник передається вживанням так званих словотвірних афіксів (суфіксів та префіксів); близько-, одно- та різнозвучних мовних одиниць; частин слів із особливою граматичною формою.

Окремо було встановлено, що лексико-семантичний рівень є найбільш об'ємним з точки зору включених до його складу засобів з наявною в їхній структурі оцінкою. Вони представлені: безпосередньо досліджуваними в ході роботи оцінними одиницями; художніми засобами з оцінним компонентом – метафорою та епітетом; розчленованими структурами (парцелятами), що містять в собі оцінний складник, вставними конструкціями та вираженням оцінки через протиставлення.

В ході дослідження виявилось, що в романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» оцінний компонент найбільше був представлений на лексико-синтаксичному рівні, що складає 82% від усіх досліджуваних засобів на всіх мовних рівнях (86 ситуацій), що виражають оцінку. У складі лексико-синтаксичного рівня кількість епітетів на позначення оцінки складає 32 одиниці або 37%, метафор – 12 одиниць та 14%, парцельованих речень з оцінним компонентом – 16 одиниць та 19%, вставних конструкцій та протиставлень 17% (15 одиниць) та 13% (11 одиниць) відповідно.

На другому місці за частотністю вживання оцінки знаходиться фонетичний рівень (12 ситуацій або 11,4% від вираження оцінки в складі мовних рівнів).

Останнє місце посідає морфологічний рівень, який становить 6,6% (7 ситуацій) від об'єму досліджених ситуацій за даною класифікацією (п. 3.1).

У романі О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» також було встановлено, що оцінний компонент найбільше виражений на лексико-синтаксичному рівні, що зумовлено різноманітністю його складників із включеною оцінкою (104 ситуації або 84% від структурної класифікації за рівнями мови та наявності оцінного компонента в складі їхніх засобів). Даний рівень представлений епітетами з оцінним складником у кількості 42,3% (44 одиниці), частотність використання автором метафор та парцельованих речень з оцінкою складає по 13,5% у кожного засобу (по 14 одиниць). Частка вставних конструкцій становить 16,3% (17 одиниць), протиставлень з оцінним значенням – 14,4% (15 одиниць).

Наступними рівнями мови, на яких виражається оцінка, є фонетичний та морфологічний, частка яких складає 8% та 8% (по 10 ситуацій вираження) відповідно (п. 3.2).

Були встановлені функційні особливості оцінної лексики на кожному з досліджуваних рівнів.

На фонетичному рівні оцінний компонент відіграє роль маркера емоційного стану суб'єкта. Оцінка виражається несподіваною радістю, зауваженням, гнівом, бажанням налякати, здивуванням, реакцію на раптовість ситуації тощо. Автор прагне передати емоційний стан та почуття героїв твору через використання особливостей фонетичного рівня та вираження оцінки на його основі.

На морфологічному рівні відбувається підкреслення різноманітних емоцій з оцінним складником через близько-, одно- та різнозвучні мовні одиниці, специфічні граматичні форми слів, різні варіації утворення частин мови з оцінним компонентом у них, позначення та оцінку спільних/відмінних рис суб'єкта, а також розкриття зменшувально-пестливих або перебільшених оцінних дефініцій лексичної одиниці.

Зафіксовано, що в складі лексико-синтаксичного рівня мови епітети та метафори з оцінним складником мають сенс в контексті та виконують функції оцінки на позначення похвали, підбадьорення, гендерних особливостей суб'єкта, його зовнішнього вигляду, ступеню вираження дії, якості, риси; також, у складі метафори оцінка набуває прихованого змісту та художньої образності, відзначається експресивним ефектом, рорахованим на оцінку суб'єкта/об'єкта дійсності.

Було встановлено, що оцінні функції парцеляції характеризуються моєливістю доповнення думки героя твору чи його автора через розчленовані короткі речення/словосполучення, а також привернення уваги до окремих рис, ознак, подій; передачею емоційно-психічного стану суб'єкта.

Відповідно до опрацьованого матеріалу, вставні конструкції з оцінним компонентом відіграють функцію доповнення емоційної оцінки жалю, сорому, ступеню прояву гніву, жаху, обурення тощо.

До функційних особливостей вираження оцінки у складі протиставлень відносяться: гра на контрасті значень; оцінка полярних, несхожих рис через їх зіставлення у реченні; протиставлення також мають функцію оцінки підкресленої граничності образів та висловлювань.

ВИСНОВКИ

Дослідивши лексико-семантичні та структурні особливості вживання оцінної лексики на матеріалі творів О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» (242 випадки реалізації оцінки) та Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» (193 випадки реалізації оцінки), можна дійти наступних висновків.

1. Оцінка є логічним результатом оцінювання, є, переважно, конотативно забарвленою лексикою, та складовою вияву емоційності в мові. Вона залишається актуальним питанням та предметом досліджень, що зумовлено складністю формування оцінки, сутністю ціннісних орієнтирів та особливостями семантизації емотивно-оцінних одиниць.

2. Оцінна лексика має емоційно-оцінне (або конотативне) забарвлення, тому називається ще емоційно-оцінною, конотативною. Характеризується такими поняттями, як одно- та багатозначність, імпліцитність та експліцитність.

3. Існують різноманітні класифікації оцінної лексики, що були досліджені на основі текстів «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» та «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ».

Згідно аналізу оцінної лексики за її класифікаціями в романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» було зафіксовано наступні дані:

- за знаком оцінки: позитивна (42 од., 21,8%) та негативна (35 од., 18,2%);
- за вираження емоцій суб'єктом: емоційна (14 од., 7,3%) , раціональна (8 од., 4,1%);
- за загальністю: частковооцінна (86 од., 44,5 %), з якої: частковооцінні сенсорні – 19 од., 22%; психологічні – 28 од., 33%; сублімовані – 23 од., 26%; раціоналістичні – 16 од., 19%; загальнооцінна (8 од., 4,1%).

За встановленими класифікаціями було досліджено 193 випадки реалізації оцінки (або 100%) з тексту «Розшукується Ракета на чотирьох лапах», з яких

позитивна оцінка складає 21,8%, негативна – 18,2%, емоційна – 7,3%, раціональна – 4,1%, частковооцінна – 44,5% та загальнооцінна 4,1%.

Дослідження оцінних значень за аналогічними класифікаціями за текстом О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» принесло такі результати:

- за знаком оцінки: позитивна (48 од., 19,8%) та негативна (54 од., 22,2%);
- за вираження емоцій суб'єктом: емоційна (22 од., 9%) , раціональна (12 од., 6,1%);
- За загальністю: частковооцінна (92 од., 38 %), з якої: частковооцінні сенсорні – 24 од., 26%; психологічні – 31 од., 34%; сублімовані – 20 од., 22%; раціоналістичні – 17 од., 18%; загальнооцінна (14 од., 4,9%).

Згідно наведених класифікацій було зафіксовано 242 випадки реалізації оцінного значення (або 100%) з тексту «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ», з яких позитивна оцінка складає 19,8%, негативна – 22,2%, емоційна – 9%, раціональна – 6,1%, частковооцінна – 38% та загальнооцінна 4,9%.

4. Після проведеного аналізу 435 випадків реалізації оцінки в текстах Дж. Стронґа та О. Дерманського було виявлено, що оцінка виражається на рівні морфеми, лексеми, словосполучення та речення в складі класифікації за семантичними одиницями.

У творі «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» оцінка чайчастіше реалізувалася на рівні лексеми (56%). Друге місце посідає представлення оцінного складника через використання словотвірних афіксів – префіксів та суфіксів (18,6%). Третє місце посідає вираження оцінного значення в контексті речення, де вона часто є прихованою та опосередковано подається автором (16,6%). Останнє місце посідають словосполучення (8,8%).

У літературному тексті «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» реалізація оцінки також найчастіше виражається на рівні лексеми (46,7 %). Друге місце за частотою вживання залишається за рівнем морфеми (25,2%). Третє місце посідає

вживання оцінки в контексті речення (19,4%). На останньому місці аналогічно до англійськомовного тексту знаходяться словосполучення (8,7%).

5. За структурною класифікацією вираження оцінки в складі фонетичного, морфологічного та лексико-синтаксичного рівнів було встановлено наступне:

У романі Дж. Стронга «Розшукується Ракета на чотирьох лапах» оцінний компонент найбільше представлений на лексико-синтаксичному рівні, що складає 82% від усіх досліджуваних засобів на всіх мовних рівнях, що виражають оцінку. У складі лексико-синтаксичного рівня кількість епітетів на позначення оцінки складає 37%, метафор – 14%, парцельованих речень з оцінним компонентом – 19%, вставних конструкцій та протиставлень 17% та 13% відповідно. На другому місці за частотністю вживання оцінки знаходиться фонетичний рівень (11,4% від вираження оцінки в складі мовних рівнів). Останнє місце посідає морфологічний рівень, який становить 6,6% від об'єму досліджених ситуацій за даною класифікацією.

У тексті О. Дерманського «Чудове Чудовисько в країні Жаховиськ» також було встановлено, що оцінний компонент найбільше виражений на лексико-синтаксичному рівні, що зумовлено різноманітністю його складників із включеною оцінкою (84% від структурної класифікації за рівнями мови та наявності оцінного компонента в складі їхніх засобів). Даний рівень представлений епітетами з оцінним складником у кількості 42,3%, частотність використання автором метафор та парцельованих речень з оцінкою складає по 13,5% у кожного засобу. Частка вставних конструкцій становить 16,3%, протиставлень з оцінним значенням – 14,4%. Наступними рівнями мови, на яких виражається оцінка, є фонетичний та морфологічний, частка яких складає 8% та 8% відповідно.

6. Основними функційними призначеннями оцінної лексики в складі семантичної та структурної класифікацій являються:

- підкреслення, передача, оцінка емоційного, фізичного, психічного, душевного, внутрішнього та зовнішнього станів суб'єкта;
- якісна передача спектру емоцій, таких як радість, гнів, злість, обурення, сподівання, прихильність, щастя, горе тощо;
- оцінка ступеню прояву певних якостей, вмінь, навичок, рис, дій тощо;
- надання оцінному складнику образності, художності в контексті дитячого літературного твору;
- підкреслення автором експресивного ефекту, розрахованого на оцінку суб'єкту чи об'єкту;
- доповнення та розкриття основної думки героя твору через використання ним оцінного значення в складі різних мовних засобів фонетичного, морфологічного, лексико-синтаксичного рівнів мови.

Отже, оцінка є незмінним складником не тільки дитячого літературного дискурсу, а ще й мовлення в цілому. Завдяки оцінці, герої дитячих текстів взаємодіють між собою та з явищами навколишньої дійсності, переживають ситуації та розвивають внутрішню систему взаємовідношень між собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева В. Е. Эстетическая оценка в мире языковой личности : автореф. дис. ... канд. филол. наук. : 10.02.19. Москва, 2009. 26 с.
2. Арзамасцева И. Н. Детская литература: учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений. М. : Академия, 2005. 576 с.
3. Арутюнова Н. Д. Дискурс. Лингвистический словарь. Под ред. В. Н. Ярцева. М. : Сов. энцикл., 1990. С. 136–137.
4. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. М. : Наука, 1988. 341 с.
5. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство, 1979. 416 с.
6. Бессонова О. Л. Оцінка як семантичний компонент лексичного значення слова (на матер. іменників – назв особи в англійській, французькій і українській мовах): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. Наук : 10.02.19. Донецьк. держ. ун-т. Донецьк, 1995. 22 с.
7. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці. *Вісник КНУ*. 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.
8. Блох М. Я. Структура и семантика оценочной конструкции. М. : МГПИ, 1986. С. 14–23.
9. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: проблеми семантики і функціонування: дис. на здоб. наук. ст. док. філол. Наук : 10.02.01. Київ, 2006. С. 5–35.
10. Братко В. О. Казки як спосіб розвитку особистості. *Всесвітня література в СНЗУ*. 1997. Вип. № 7. С. 21–27.
11. Буяр І. Є. Лінгвістична категорія оцінки: оцінювання досягнутого у вітчизняній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Філологічна*. 2009. Вип. 11. С. 145–149.

12. Ваганова Н. А. Розвиток естетичного художнього сприймання в дошкільному віці. Актуальні проблеми психології. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2012. К. : Видавництво «Фенікс». Т. XII. Психологія творчості. Випуск 15. Частина I. С. 68–76.

13. Вольф Е. Н. Оценочное значение и соотношение признаков «хорошо/плохо». *Вопр. языкознания*. 1986. Вып. 5. С. 98–106.

14. Гарачковська О. О. Жанр казки в дослідницькому дискурсі. *Київська старовина*. 2007. № 6. С. 129–137.

15. Гирц К. Антология исследований культуры. СПб. : Университетская книга, 1997. 192 с.

16. Грицак Н. Р. З живого джерела: (Про народні казки). *Дивослово*. 1994. Вип. № 7. С. 39 – 41.

17. Дашко Л. Т. Проблема емотивності та категорії оцінки в сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Филология, социология и культурология. Теоретические и практические аспекты развития современной науки. Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki* (30.09.2015–01.10.2015). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». С. 60–65.

18. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация (пер. с англ. яз. под ред. В.И. Герасимова). М. : Прогресс, 1989. 310 с.

19. Добровольська М. В. Поняття імпліцитності та імпліцитної оцінки в лінгвістиці. *Львівський філологічний часопис*. 2019. Вип. 5. С. 55–59.

20. Жданова В. И. Семантическое поле этической оценки в его историческом развитии (На материале русского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Уфа, 2004. 389 с.

21. Ивин А. А. Основания логики оценок. М. : Изд-во МГУ, 1970. 230 с.

22. Іванова Г. Ф. Ментальні сфери мови: оцінка. Уфа : Изд-во БГПУ ім. М. Акмуллы, 2007. 124 с.
23. Іщенко Н. Г. Оцінний компонент лексичного значення слова. *Філологічні трактати*. 2010. Том 2, № 3. С. 47–50.
24. Ковалів Ю. І. Метонімія. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 38–39.
25. Космеда Т. А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: засоби вираження категорії оцінки в українській та російській мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». 10.02.02 «Російська мова». Харків, 2001. 32 с.
26. Коць І. С. Оцінні одиниці в мовній практиці сучасних періодичних видань. К. : «Наукова думка», 2015. 32 с.
27. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Вид.2-ге. К. : «Альма-матер», 2005. 368 с.
28. Кравцов Н. И. Сказка как фольклорный жанр. Специфика фольклорных жанров. М. : Наука, 1973. С. 68–84.
29. Ктитарова Н. К. Загальне мовознавство. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпродзержинськ : Дніпродзержинський державний технічний університет, 2009. 144 с.
30. Курилович Н. В. Реализация эстетической функции языка в рекламе; Бодуэновские чтения: Бодуэн де Куртенэ и современная лингвистика. Казань : Изд-во Казан. ун-та. 2001. Т.1. С. 29–30.
31. Левицький В. В. Семасіологія. Вінниця : «Нова Книга», 2006. 512 с.
32. Липка С. І. Лексико-семантичне поле як фрагмент мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*: (укладачі: І. В. Ковальчук, С. В. Новоселецька). Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 48. 328 с.

33. Липка С. І. Парадигматичні відношення слів та способи їх визначення. Tbilisi : Baltija Publishing, 2018. С. 65–69.
34. Лупанова И. П. Современная литературная сказка и ее критики. Петрозаводск : Проблемы детской литературы: межвузовский сборник, 1981. С. 76–90.
35. Мамонова Ю. В. Характеристика основных эмотивных тем английской бытовой сказки. Вопросы лингвистики и лингводидактики: Концепт, культура, компетенция. Омск : «Энциклопедия», 2004. 187 с.
36. Мацько Л. І. Стилiстичнi функцiї звуконаслiдувальних слiв. К. : Вища школа, 2003. 312 с.
37. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посiб. К. : Вища школа, 2003. С. 143–145.
38. Мелетинський Є. М. Литературные архетипы и универсалии. М. : Вид. РГГУ, 1994. 136 с.
39. Мечковская К. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков. 2-е изд. М. : Флинта, Наука, 2001. 312 с.
40. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві. Тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. Вип. №32. С. 105–110.
41. Огар Е. І. Культура сучасної дитячої книжки. *Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи*. Л., 2002. С. 138–147.
42. Папуша О. М. Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу : автореф. дис ... канд. філол. наук : 15.09.04. Тернопіль, 2004. 19 с.
43. Приходько Г. І. Місце оцінного складника в семантичній структурі слова. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 146. С. 190–193.
44. Пропп В. Я. Морфология волшебной сказки. М. : Лабиринт, 2001. 192 с.

45. Пропп В. Я. Исторические корни волшебной сказки. М. : Лабиринт, 2004. 201 с.
46. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. К. : ВЦ «ОКО», 1996. 413 с.
47. Склярёвская Г. Н. Метафора в системе языка. СПб. : Наука, 1993. 146 с.
48. Сорокотенко О. В. Літературна казка: порівняльні і типологічні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандид. філолог. наук : 10.02.96. Одеса, 1996. 25 с.
49. Стадній А. С. Психолінгвістичний аспект емоційно-оцінної лексики. *Вісн. Дніпропетровського ун-ту. Серія. «Мовознавство»*. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського нац. ун-ту, 2010. Вип. 16. № 11. Т. 18. С. 321–325.
50. Телія В. Н. Конотативний аспект семантики номінативних одиниць. М. : Наука, 1986. 141 с.
51. Телія В. Н. Метафора в языке и тексте. М. : Наука, 1988. 176 с.
52. Тихолоз Н. Б. Казка як вид художньої словесності. *Українська мова й література в середній школі*. 2002. № 5. С. 22–32.
53. Ткач О. М. Методи дослідження семантичних полів слів. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2013. Вип. 23(2). С. 350–357.
54. Трыкова О. Ю. Детская литература и фольклор: аспекты взаимодействия. Ярославль : ЯГПУ, 2003. 137 с.
55. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: Т. 6. М. : «Педагогика», 1990. 528 с.
56. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. (За ред. М. Зубрицької). Львів : Літопис, 1996. С. 109–135.
57. Харченко В. К. Функции метафоры. Воронеж : Изд-во ВГУ, 1992. 88 с.

58. Шаховський В. І. Емоції: долінгвістика, лінгвістика, лінгвокультуро логія. Москва : Книжний дом ЛИБРОКОМ, 2010. 124 с.
59. Юнг К. Г. О феноменології духа в сказках. М. : Харвест, 2004. С. 338–359.
60. Allwood J. S., Gärdenfors P. Cognitive Semantics: Meaning and Cognition. Johns Benjamins Publishing, 1999. P. 39–44.
61. Belfarhi K. The Componential Analysis of Literary Meaning. *Colombian Applied Linguistics Journal*. 2013. Vol. 15(2). P. 294 –397.
62. Boleda G. Distributional Semantics and Linguistic Theory. 2020. *Annu. Rev. of Linguist*. Vol. 6/1. P. 213–234.
63. Brendler B., Liang L. Journey to Children’s Literature. *Journal of Children’s Literature*. 35(2). USA : University of Missouri Press, 2014. 12 p.
64. Cook G. Discourse and Literature. Oxford : Oxford University Press, 1999. 192 p.
65. Faber P., Mairal R. Definitional Analysis in the Functional-Lexematic Lexicographic Model. *Alfinge. Revista de Filología*, 9 (1997) P. 222–223.
66. Franzén N. Aesthetic Evaluation and First-Hand Experience. *Australasian Journal of Philosophy*, 2018. Vol. 96. 15 p.
67. Galda L., Cullinan B. Literature and the Child. (6th ed.). Belmont, CA : Thomson-Wadsworth, 2006. 494 p.
68. Galda L. Learning From Children Reading Books: Transactional Theory and the Teaching of Literature. *Journal of Children's Literature*, 2013. 39(2). P. 5–13.
69. Hadley P. A., Rispoli M., Hsua N. Toddlers’ Verb Lexicon Diversity and Grammatical Outcomes. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 2016. № 47. P. 44–58.
70. Hunt P. An Introduction to Children’s Literature. Oxford : Oxford University Press, 1996. 256 p.

71. Hunt P. Understanding Children's Literature. Endland, Oxfordshire : Routledge, 1998 (2009). 240 p.
72. Jacobs J. S., Tunnell, M. O. Children's Literature Briefly. Columbus : Pearson, Merrill Prentice Hall, 2004. 314 p.
73. Leech G. N. Principles of Pragmatics. London : Longman, 1983. 250 p.
74. Lerer S. Children's Literature: A Reader's History, from Aesop to Harry Potter. USA : University of Chicago Press, 2008. 396 p.
75. Lesnik-Oberstein K. What is Children's Literature? What is Childhood? Endland, Oxfordshire : Routledge, 2002. P. 15–29.
76. Martin J. R. Close reading: Functional Linguistics as a Tool for Critical Discourse Analysis. England, London : Cassell, 2000. P. 275–304.
77. Mathieu Y., Benamara, F., Taboada, M. Evaluative Language Beyond Bags of Words: Linguistic Insights and Computational Applications. *Computational Linguistics*, 2017. Vol. 43(1): P. 201–264.
78. McCarthy M., Carter R. Language as Discourse. Perspectives for Language. N. Y. : Routledge, 1993. 248 p.
79. Nikolenko A. G. English Lexicology. Theory and Practice. Vinnytsya : Nova Knyha, 2007. 521 p.
80. Nodelman P. The Hidden Adult: Defining Children's Literature. USA, Johns Hopkins University : JHU Press, 2008. 402 p.
81. O'Grady W., Archibald J., Aronoff M., Rees-Miller J. eds. Contemporary Linguistics : An Introduction, 4th ed. Macmillan Learning, 2001. P. 59–63.
82. Paul L., Nel, P. Keywords for Children's Literature. N.Y. : New York University Press, 2011. 282 p.
83. Radighieri S., P. Tucker (eds.) Point of View: Description and Evaluation across Discourses. Rome : Officina Edizioni, 2009. P. 195–210.
84. Reimer M. Discourses of Children's Literature in Canada. Ontario. Canada : Wilfrid Laurier University Press, 2008. 308 p.

85. Renkema J. Introduction to Discourse Studies. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2004. 374 p.
86. Reynolds K. Children's Literature: A Very Short Introduction. Oxford : Oxford University Press, 2011. 160 p.
87. Shavit Z. Poetics of Children's Literature. University of Georgia Press, 2009. 216 p.
88. Thompson G., Alba-Juez, L. Evaluation in Context. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2014. 418 p.
89. Thompson H., Thompson G. Evaluation in Text: Authorial Distance and the Construction of Discourse. Oxford : Oxford University Press, 2001. P. 56–73.
90. Tsuplakova A. I. The Lexicology of English Language. M. : Vyshcha shkola, 2001. 191 p.
91. Widdowson H. G. Linguistics. Oxford : OUP, 2000. 198 p.
92. Yakovleva T. I. The Issues of Lexicology of Modern English. M. : Nauka, 2003. 210 p.
93. Yule G. Pragmatics. Oxford : Oxford University Press, 1996. 138 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

94. Вставні слова, словосполучення, речення. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 205 с.
95. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 751 с.
96. Парцеляція. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 624 с.
97. СЕМАНТИКА. Большая российская энциклопедия / Гл. ред. Степанов Ю. С., Шмелёв Д. Н.. Том 29. М. : Большая Российская энциклопедия, Дрофа, 2015. 713 с.

98. Словник епітетів української мови / За ред. С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко Л. О. Пустовіт. К. : Довіра, 1998. 431 с.
99. Словник української мови / Під. ред. Білодід І. К. Бурячок А. А., Доценко П. П. К. : 1973. 1234 с.
100. СУМ-11 в 11 т. [Електронний ресурс]. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 24.11.21).
101. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Уклав. і голов. ред. О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
102. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. URL : <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення : 16.10.21).
103. Longman Dictionary of Contemporary English / S. Bullon, A. Gadsby, etc. (eds.). Edinburgh : Pearson Education Ltd., 2007. 1949 p.
104. Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. URL : <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення : 01.11.21).

СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ

105. Дерманський О. С. Чудове Чудовисько в Країні Жаховиськ. К. : вид. А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010. 288 с.
106. Strong J. Wanted! The Hundred Mile An Hour Dog. UK, London : Puffin Books, 2006. 164 p.